

DE ROL VAN **METACOMMUNICATIE** IN HET TOT STAND KOMEN VAN **LEVELEN**

Een onderzoek naar levelen in de gespreksvoering tussen
jeugdreclasserders en Marokkaans-Nederlandse jongeren

VOORWOORD

Voor u ligt mijn masterthesis, de laatste vereiste van mijn master Communicatiestudies aan de Universiteit Utrecht. Mijn interesse in het begrip levelen is twee jaar geleden ontstaan tijdens een seizoen op de zeilschool. Ik speel daar een rol in het opleiden van instructeurs en begeleiders. Wanneer gesprekken tussen begeleiders en instructeurs niet goed lopen dan wijten wij dat vaak aan een gebrek aan levelen. Mooie term maar in de praktijk is het eigenlijk onduidelijk hoe levelen er precies uit ziet en hoe je het voor elkaar krijgt. In dit onderzoek heb ik na kunnen denken over de betekenis van het begrip levelen.

Wetenschappelijke literatuur over levelen of een concept als levelen bleek er tot mijn teleurstelling vrijwel niet te zijn. Levelen is vooralsnog vooral spreektaal. Mijn begeleider Prof. Dr. C.H.C.J. van Nijnatten heeft mij aangemoedigd mijn onderzoek naar dit concept toch door te zetten. Ik wil hem graag bedanken voor zijn interesse en zijn deskundige commentaar.

Hoewel de focus van mijn studie eerst vooral bij de tekst en organisatie lag, ben ik met deze thesis toch de weg van de interactie in geslagen. Ik wil graag mijn oud-studiegenoot Marrit Müskens bedanken voor de grondbeginselen van de conversatie-analyse waarmee zij mij (opnieuw) bekend heeft gemaakt.

Ten slotte wil ik graag mijn ouders en vriend bedanken voor hun belangrijke inzichten, niet alleen ten opzichte van de inhoud maar ook ten opzichte van andere zaken. Ik zie nu in dat ik de afgelopen periode veel aan mijn hoofd heb gehad en ik ben hen dankbaar dat zij mij zodanig ondersteund hebben dat ik mij toch volledig op mijn thesis kon richten.

Door het uitvoeren van mijn onderzoek heb ik een concreter beeld gekregen van de betekenis van het begrip levelen. Ik hoop dat ik dat beeld met mijn thesis heb kunnen overbrengen en dat dat ook het beeld is dat u na het lezen van mijn thesis bij blijft. Ik wens u veel leesplezier!

Wietske Homans

Utrecht, 30 november 2011

INHOUDSOPGAVE

VOORWOORD	2
1. INLEIDING	4
2. THEORETISCH KADER	6
2.1 LEVELEN	6
2.1.1 Metacommunicatie	6
2.2 INSTITUTIONELE CONTEXT	7
2.2.1 Jeugdreclassering	8
2.2.2 Spanningsveld hulp en recht	9
2.3 COMMUNICATIE IN MULTICULTURELE SETTING	10
2.3.1 Face-negotiation	10
2.3.2 Levelen in multiculturele setting	11
3. VRAAGSTELLING	12
4. METHODE	13
4.1 MATERIAAL	13
4.2 ANALYSEMETHODE	13
4.2.1 Verzamelen meta-uitingen	14
4.2.2 Categorie metacommunicatie	14
4.2.3 Openheid meta-uitingen	14
4.2.4 Totstandkoming levelen	15
5. ANALYSE	16
5.1 METACOMMUNICATIE EN LEVELEN	16
5.2 CATEGORIE METACOMMUNICATIE	18
5.2.1 Evalueren conversationele attitude	18
5.2.2 Bijsturen of structureren gesprek	20
5.2.3 Aanduiden belang onderwerpen	21
5.3 OPENHEID META-UITINGEN	22
6. CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN	24
7. DISCUSSIE	26
LITERATUUR	27
BIJLAGE DATABESTAND	29

1. INLEIDING

Acteur/presentator Patrick Martens (33) is het absolute gezicht van kinderzender Nickelodeon. Martens: In welk programma ook, ik neem de kinderen altijd hartstikke serieus. Je moet echt levelen met die kids. Eigenlijk ben ik als ik presenteer ook weer een joch van 12. Ik voel me totaal niet verheven, en probeer echt op een lijn met ze te komen. En vooral: goed naar ze luisteren. Je wil niet weten wat er los komt als je gewoon naar ze luistert. Ze hebben echt wel wat te zeggen. (Noordhollands Dagblad, 12-04-2011)

Patrick Martens noemt het *levelen*. Hij probeert op één lijn te komen met de kinderen in zijn programma's. Levelen is een modern begrip (Veen, 2009). Maar wat betekent het eigenlijk? Volgens Ansems en Moen draagt levelen ertoe bij dat tussen mensen een gelijkwaardige relatie wordt gecreëerd (2009). Denk aan een kinderarts die zijn witte jas uittrekt of naast zijn bureau gaat zitten voor een gesprek met zijn patiënt. In gesprekken tussen arts en patiënt hebben de gesprekspartners verschillende rollen. De verhouding of relatie tussen de gesprekspartners is ongelijk, omdat de arts over medische expertise beschikt en de patiënt niet. De witte jas en het bureau benadrukken dit verschil en door de presentatie aan te passen, kan de arts die ongelijkheid minder zichtbaar maken. Daarmee maakt hij mogelijk dat zij als gesprekspartners meer op één lijn komen. Op die manier komt levelen tot stand.

Het voorbeeld van de kinderarts is een voorbeeld van een non-verbale strategie om levelen tot stand te brengen. Dit kan ook verbaal, het gaat daarbij om aansluiting. Ansems en Moen definiëren dat als een optimale afstemming met onder andere openheid als waarde (2009). In gespreksvoering kunnen rollen, verantwoordelijkheden, taken en bevoegdheden ongelijk verdeeld zijn. Volgens Ansems en Moen is openheid een manier om in sociaal-psychologisch opzicht nader tot elkaar te komen en ongelijkheid een minder grote rol te laten spelen. Door openheid van beide gesprekspartners wordt de focus verlegd van uitingen vanuit hun specifieke rollen naar eenvoudige, universele uitingen die van iedereen afkomstig kunnen zijn. Verschillen tussen gesprekspartners worden hierdoor minder benadrukt en levelen kan tot stand komen.

Levelen vindt plaats op betrekkningsniveau en ondersteunt de boodschap op inhoudsniveau. Het onderscheid tussen het betrekknings- en het inhoudsniveau is beschreven door Watzlawick, Beavin en Jackson (1967). Zij stellen dat alle communicatie een inhouds- en een betrekkningsaspect heeft. De inhoud van een boodschap wordt mede bepaald door de wijze waarop de relatie wordt opgevat. Een boodschap omvat naast een bepaalde inhoud, een omschrijving van de relatie tussen gesprekspartners. De wijze waarop die relatie wordt opgevat bepaalt het kader waarin de inhoud wordt begrepen. Dat wordt ook wel metacommunicatie genoemd (West & Turner, 2006). Het geeft een signaal over de manier waarop de inhoud moet worden begrepen. Metacommunicatie is daarmee een middel op betrekkningsniveau dat invloed

uitoefent op het inhoudsniveau van een boodschap. Omdat levelen op hetzelfde niveau plaats vindt kan het tot stand worden gebracht door metacommunicatie.

In dit onderzoek richt ik me op de verbale uitingen van metacommunicatie door te kijken naar de uitspraken van gesprekspartners over de manier waarop het gesprek verloopt. Ik vraag me daarbij af of partijen nader tot elkaar komen. Dat leidt tot de volgende onderzoeksvraag:

Welke rol speelt metacommunicatie in het tot stand komen van levelen?

Om dat te onderzoeken, zal ik de gespreksvoering tussen Nederlandse jeugdreclasseerders en Marokkaans-Nederlandse jongeren analyseren. De uitingen van metacommunicatie die gedaan worden door jeugdreclasseerders zijn het object van studie. De institutionele context van de jeugdreclassering en de multiculturele setting van deze gesprekken spelen waarschijnlijk een rol bij het al dan niet tot stand komen van levelen. In dit onderzoek beschrijf ik achtereenvolgens de theoretische achtergronden van de gehanteerde begrippen, de methode waarmee ik de gesprekken ga analyseren, de analyse en de conclusies en aanbevelingen voor jeugdreclasseerders die daaruit volgen. In de discussie beschrijf ik ten slotte de beperkingen van mijn onderzoek en de verschillende mogelijkheden voor vervolgonderzoek.

2. THEORETISCH KADER

In dit hoofdstuk komen de theoretische achtergronden van de belangrijkste begrippen in dit onderzoek aan bod. De eerste paragraaf beschrijft levelen en de manier waarop metacommunicatie daartoe kan worden ingezet. In de tweede paragraaf belicht ik de institutionele context van de jeugdreclassering. De derde paragraaf gaat ten slotte in op de cultuurverschillen die een mogelijke rol spelen bij het tot stand komen van levelen.

2.1 LEVELEN

Het begrip levelen wordt veel gebruikt, maar in de literatuur is er niet veel over terug te vinden. In dit onderzoek maak ik gebruik van de definitie, zoals Ansems en Moen deze in hun boek over leiderschap hebben opgesteld (2009):

Levelen is een communicatieve vaardigheid, die er voor moet zorgen dat op betrekkningsniveau tussen twee of meer mensen de relatie gelijkwaardig wordt. Het doel van levelen is, dat mensen in sociaal-psychologisch opzicht in een gelijke positie komen te verkeren. (Ansems & Moen, 2009)

In deze definitie wordt levelen omschreven als een communicatieve vaardigheid. In mijn onderzoek ga ik er echter vanuit dat levelen een proces is dat tot stand komt door het inzetten van metacommunicatie. Geslaagde communicatie is in dat opzicht de uitkomst van het proces. Volgens Grice vraagt geslaagde communicatie om het coöperatief bijdragen van alle partijen (1975). Om die reden kan levelen niet gezien worden als een communicatieve vaardigheid van een enkele partij. Metacommunicatie is daarom in mijn onderzoek de actieve handeling of de communicatieve vaardigheid die ertoe bijdraagt dat een proces van levelen tot stand komt.

2.1.1 Metacommunicatie

Volgens Watzlawick, Beavin en Jackson heeft alle communicatie een inhouds- en een betrekkningsaspect (1967). Het feit dat het betrekkningsaspect het inhoudsaspect definieert betekent dat alle communicatie ook een bepaalde metacommunicatie impliceert, een signaal over de manier waarop de inhoud van een boodschap begrepen moet worden. In veel gevallen zal dit signaal non-verbaal overgebracht worden. In dit onderzoek richt ik me echter op de verbale uitingen van metacommunicatie. Houtkoop en Koole definiëren dat ook wel als metakarakterisering (2000). Deze metakarakterisering zijn reacties op voorgaande uitingen of een serie van uitingen, waarbij het voorgaande wordt samengevat of geherformuleerd. Het kan daarbij gaan om de uitingen van één van de gesprekspartners maar ook om het gesprek-tot-nog-toe. In mijn onderzoek ligt de focus alleen op die laatste variant. Daarmee doel ik op

de momenten dat de jeugdreclasserders uitspraken doen over de manier waarop het gesprek tot-nog-toe verloopt. In een onderzoek naar metacommunicatie in institutionele gesprekken maakt Van Nijnatten onderscheid tussen drie soorten metacommunicatie (2006):

- 1) *Metacommunicatie waarin de conversationele attitude wordt geëvalueerd.* Bij deze vorm van metacommunicatie is de relatie met het betrekkingaspect het meest duidelijk. Het gaat hierbij om uitingen die bedoeld zijn terug te kijken op de conversationele bijdrage van de gesprekspartner;
- 2) *Metacommunicatie om het gesprek bij te sturen of te structureren.* Deze vorm van metacommunicatie is bedoeld om het gesprek in de gewenste richting bij te sturen of aan te geven hoe het gesprek verloopt of zou moeten verlopen. Om die reden zal deze vorm van metacommunicatie waarschijnlijk vooral voorkomen in uitingen van de jeugdreclasserder omdat deze in eerste instantie degene is die de agenda bepaalt;
- 3) *Metacommunicatie om de selectie of interpretatie van onderwerpen aan te duiden als meer of minder van belang voor de ophanden zijnde taak.* Ook deze vorm heeft te maken met structuur, maar beperkt zich tot uitingen over belang of interpretatie van specifieke inhoudelijke onderwerpen die in het gesprek aan de orde zijn.

De mate waarin deze verschillende categorieën metacommunicatie de jongere confronteren, verschilt. De eerste categorie heeft direct met de conversationele bijdrage van de jongere te maken. De andere categorieën zijn vanuit de institutionele context die ik hierna zal bespreken, meer aan de rol van de jeugdreclasserder voorbehouden. De mate van confrontatie van deze meta-uitingen zou een mogelijke verklaring kunnen genereren voor mogelijk verschillende reacties van de jongeren op deze meta-uitingen van de jeugdreclasserders.

2.2 INSTITUTIONELE CONTEXT

De communicatie tussen jeugdreclasserders en jongeren vindt plaats in een institutionele context. In deze context staan gesprekspartners in een machtsverhouding ten opzichte van elkaar. Institutionele communicatie heeft veel overeenkomsten met alledaagse communicatie, maar volgens Drew en Heritage zijn er ten minste drie eigenschappen die institutionele communicatie van alledaagse communicatie onderscheiden (1992):

- 1) ten minste één van de partijen heeft een gericht doel voor het gesprek dat voortkomt uit de associatie met de instantie waarvoor de partij werkzaam is. In dit geval is het de

jeugdreclasseerder die zich in het algemeen richt op het voorkomen van het opnieuw plegen van strafbare feiten door de jongere;

- 2) institutionele communicatie omvat een aantal specifieke beperkingen of (ongeschreven) regels op wat één of beide partijen zien als passende bijdragen aan het gesprek;
- 3) institutionele communicatie gaat gepaard met bepaalde referentiekaders en procedures die specifiek horen bij een bepaalde instantie.

De institutionele context van de jeugdreclassering bepaalt in sterke mate de rolverdeling tussen de jeugdreclasseerders en de jongeren (Fairclough, 1992). Bovendien is de machtsverhouding tussen de jeugdreclasseerders en de jongeren ongelijk, in de zin dat de jeugdreclasseerder meer macht heeft om zijn of haar perspectief in het gesprek bepalend te laten zijn. Levelen zou de jeugdreclasseerders en de jongeren nader tot elkaar kunnen brengen in de context van deze ongelijke machtsverhouding. In de paragraaf hieronder ga ik dieper in op de jeugdreclassering, zoals deze in Nederland is georganiseerd.

2.2.1 Jeugdreclassering

Jeugdreclassering is deel van Bureau Jeugdzorg. Bureau Jeugdzorg is er voor hulp en advies bij opvoed- of opgroei problemen bij kinderen of jongeren en hun ouders (Bureau Jeugdzorg, geraadpleegd op 5-8-2011). De jeugdreclassering begeleidt jeugdigen tussen 12 en 18 jaar die met de politie in aanraking zijn gekomen en een proces-verbaal hebben gekregen. Jongeren die een rol hebben gespeeld in diefstal, geweldsdelicten, vernielingen of schoolverzuim, kunnen met de jeugdreclassering te maken krijgen (Jeugdzorg Nederland, geraadpleegd op 5-8-2011). Voor elke jongere wordt een op maat gesneden begeleidingsplan gemaakt met als belangrijkste doel te voorkomen dat de jongere opnieuw strafbare feiten pleegt. De jeugdreclassering is één van de concrete antwoorden op jeugdcriminaliteit, naast bijvoorbeeld Halt, de kinderrechter en justitiële jeugdinrichtingen (Vogelvang, 2005). In deze context werken veel partijen met elkaar samen. Hierbij richt de jeugdreclassering zich op een specifieke doelgroep. Deze beslaat ongeveer een kwart van de jongeren die met justitie in aanraking komt. Een lichte straf volstaat bij hen niet meer en zonder ingrijpen zullen zij waarschijnlijk verder in de criminaliteit afglijden. Hun recidivekans is gemiddeld of zelfs hoog. Bovendien zijn er veel zorgen over de opvoeding en verdere ontwikkeling van deze jongeren. De jeugdreclassering is daarom een intensief traject. Gesprekken tussen de jeugdreclasseerder en de jongeren vormen de basis van deze trajecten (Schwalbe & Maschi, 2008).

In 2010 deed Inspectie Jeugdzorg onderzoek naar de uitvoeringspraktijk van de landelijke jeugdreclassering. Naar aanleiding van dat onderzoek schreven zij een brief naar de

staatssecretaris van Veiligheid en Justitie. In die brief is Inspectie Jeugdzorg zeer te spreken over de communicatie tussen de jeugdreclasseerders en de jongeren. De jeugdreclasseerders zouden in hun communicatie aansluiten bij het niveau, de beleving en de interesses van de jongeren (Tielen, 2011). Zij maken onder andere gebruik van moderne communicatiemiddelen als sms, e-mail en jongerensites. Hoewel de Inspectie te spreken is over de communicatie blijkt uit onderzoek van Van Nijnatten en Stevens dat beide partijen juist erg ontevreden zijn over de communicatie (2011). Volgens de jongeren zouden de gesprekken effectiever zijn als de jeugdreclasseerders een minder dominante rol in zouden nemen. De jongeren zeggen dat zij dan meer zouden vertellen. Volgens de jeugdreclasseerders zijn de jongeren echter niet gemotiveerd om aan de gesprekken deel te nemen. In het handboek van de jeugdreclassering wordt uitgelegd dat de jongeren bij de gesprekken aanwezig zijn omdat zij daartoe verplicht zijn, maar vaak niet actief deelnemen (Vogelvang, 2005). Beide partijen vinden dus dat er inhoudelijk een beter gesprek plaats zou moeten vinden, het perspectief op het probleem verschilt echter. De jongeren zeggen gemotiveerd te zijn, maar geen kans te krijgen, terwijl de jongeren volgens de jeugdreclasseerders ongemotiveerd zijn. Van Nijnatten en Stevens concluderen dat onduidelijke rolverdeling een belangrijke factor is in het slechte verloop van de gesprekken. De rol van de jeugdreclasseerder is echter gecompliceerd. Hieronder beschrijf ik in welk spanningsveld deze rol zich bevindt.

2.2.2 Spanningsveld hulp en recht

De jeugdreclasseerder werkt met jongeren in een gedwongen context (Vogelvang, 2005). De jongere krijgt straf en moet zich aan allerlei afspraken houden. De jeugdreclasseerder moet daarop controle uitoefenen en over de voortgang rapporteren aan justitie. Dit wordt ook wel de juridische taak van de jeugdreclasseerder genoemd. Aan de andere kant is de jongere nog minderjarig. Daarom heeft de jeugdreclassering naast een juridische, een pedagogische taak. De jeugdreclasseerders proberen de jongeren handreikingen te bieden om zelf hun problemen aan te pakken, op een goede manier. Aan de ene kant hulp, aan de andere kant recht. Wellicht ervaren de jeugdreclasseerders een spanning tussen deze dimensies en is die spanning mede verantwoordelijk voor de rolverwarring. Dat zou ten grondslag kunnen liggen aan de ontevredenheid van beide partijen over de communicatie. De rolverdeling tussen de gesprekspartners is onduidelijk. En die onduidelijkheid in het betrekkingaspect maakt dat de jeugdreclasseerder en de jongere moeite hebben om op één lijn te komen.

Gezinsvoogden bevinden zich in hetzelfde spanningsveld. Zij zijn geneigd om niet heel open te zijn met betrekking tot hun autoriteit om zo de machtsverhouding tussen beide partijen enigszins te maskeren (Van Nijnatten, 2005). Hetzelfde gebeurt wellicht in de gesprekken tussen de jeugdreclasseerders en de jongeren. Dat heeft als gevolg dat de focus in de

gesprekken uit gaat naar de begeleiding maar dat er over de juridische taak onduidelijkheid ontstaat. Deze onduidelijke rolverdeling ligt ten grondslag aan het slechte verloop van de gesprekken (Van Nijnatten & Stevens, 2011). Metacommunicatie kan de rolverdeling verhelderen en het kader schetsen waarin de inhoud moet worden begrepen. Om die reden kan metacommunicatie worden ingezet om levelen in dit spanningsveld toch tot stand te brengen.

2.3 COMMUNICATIE IN MULTICULTURELE SETTING

In dit onderzoek wordt cultuur gedefinieerd als een gemeenschappelijk referentiekader dat gebruikt wordt om de omgeving te interpreteren (Boone, 2002). In de literatuur worden twee manieren onderscheiden waarop dit referentiekader benaderd kan worden. De eerste manier definieert cultuur als een feitelijk, statisch en onveranderbaar iets dat als zodanig ook op volgende generaties wordt overgedragen. In deze culturalistische opvatting, heeft cultuur een verklarende kracht en kan het normen en gedrag van een groep mensen bepalen. De tweede manier definieert cultuur als de uitkomst van een proces waarmee mensen zelf betekenis geven aan hun wereld. Cultuur is in deze constructivistische opvatting een bewuste keuze en kan geen verklaring genereren voor gedrag. In dit onderzoek hanteer ik een culturalistische opvatting. Ik verwacht dat cultuur mede een verklaring kan geven voor het niet slagen van de communicatie tussen de jeugdreclasseerders en de Marokkaans-Nederlandse jongeren.

2.3.1 Face-negotiation

De *face-negotiation* theorie van Ting-Toomey zou voor het slechte verloop van de gesprekken tussen de jeugdreclasseerders en de Marokkaans-Nederlandse jongeren een verklaring kunnen aandragen (1988). Het begrip *face* vindt zijn oorsprong in de beleefdheidstheorie, zoals deze is uitgewerkt door Brown en Levinson. De belangrijkste bron in deze theorie was Goffman (1955). Hij heeft veel geschreven over *face-keeping* of gezichtsbehoud, het verschijnsel dat mensen proberen hun eigen gezicht (*face*) en dat van anderen te beschermen. Dit verschijnsel is door Brown en Levinson uitgewerkt voor het talige handelen (1987). Zij stellen dat gesprekshandelingen een aantasting kunnen vormen voor het gezicht van de spreker of de luisteraar. Brown en Levinson onderscheiden twee soorten *face*. Het *positive face* komt tegemoet aan de behoefte van mensen om te worden gewaardeerd en gerespecteerd. Het is vanuit die behoefte dat het onaangenaam is als iemand ons tegenspreekt of interrumpeert. Het *negative face* komt tegemoet aan de behoefte van mensen aan privacy, autonomie en handelingsvrijheid. Dat maakt dat een verzoek van een ander in principe ons gezicht aantast omdat het onze handelingsvrijheid beperkt. Het begrip *face* heeft te maken met het betrekkingaspect van communicatie. Volgens Brown en Levinson maken wij gebruik van

beleefdheidsstrategieën om onze relatie met de ander te omschrijven. Gesprekspartners pogen elkaars face te respecteren om zodoende gezichtsverlies te voorkomen. Dat wordt volgens Ting-Toomey in de westerse cultuur van de jeugdreclasseerders echter anders aangepakt dan in de niet-westerse cultuur waarin de Marokkaans-Nederlandse jongeren hun achtergrond hebben.

De theorie van Ting-Toomey beschrijft het verschil in communicatie tussen westerse en niet-westerse culturen in termen van individualistisch en collectivistisch. De individualistische cultuur van het westen refereert aan de algemene tendens van de cultuur om het belang van het individu voor het belang van de groep te stellen. In een collectivistische cultuur daarentegen staat het belang van de groep voorop. Volgens Ting-Toomey en Kurogi is het in een individualistische cultuur gangbaar om elkaars individuele face te beschermen door open en direct te communiceren (1998). In een collectivistische cultuur wordt met name respect getoond door confrontaties uit de weg te gaan en meningsverschillen toe te dekken (Wermölder, 2005). Over het algemeen wordt in gespreksvoering meer waarde gehecht aan het bevestigen van de relatie. Waar het in individualistische culturen belangrijk is open en direct te communiceren, wordt in collectivistische culturen meer aandacht besteed aan het definiëren van het betrekkingaspect. De gesprekspartner en de relatie met de gesprekspartner speelt in die culturen een grotere rol dan de inhoud of de formulering van de specifieke boodschap (Bowe & Martin, 2007). Bij een ongelijke machtsverhouding wordt het tonen van respect voor de gesprekspartner met autoriteit om die reden nog belangrijker. Wanneer echter over die rolverdeling onduidelijkheid ontstaat, zoals in de gesprekken tussen de jongeren en de jeugdreclasseerders gebeurt, is het onwaarschijnlijk dat gesprekspartners op één lijn komen.

2.3.2 Levelen in multiculturele setting

De multiculturele setting waarin de gesprekken tussen de jeugdreclasseerders en de jongeren plaatsvindt kan op twee manieren meespelen in het al dan niet tot stand komen van levelen. In de eerste plaats, waar levelen in de westerse samenleving kan inhouden dat je het met elkaar oneens bent als daarover maar wederzijds begrip ontstaat, toon je in de Marokkaanse samenleving geen respect door het openlijk oneens te zijn met je gesprekspartner (Ting-Toomey & Kurogi, 1998; Wermölder, 2005). Om te levelen tussen gesprekspartners van deze verschillende culturen is het wellicht noodzakelijk om het openlijk bespreken van onbegrip of meningsverschillen te omzeilen. Ten tweede is het mogelijk dat Marokkaans-Nederlandse jongeren meer waarde hechten aan een duidelijke rolverdeling, omdat het voor hen van belang is de onderlinge relatie of het betrekkingaspect te kunnen bevestigen. Het gebruik van metacommunicatie door de jeugdreclasseerders, zou de onderlinge rolverdeling tussen de gesprekspartners kunnen verduidelijken.

3. VRAAGSTELLING

In het voorgaande hoofdstuk is duidelijk geworden dat verschillende aspecten een rol kunnen spelen bij het tot stand komen van levelen. Ik richt me in dit onderzoek op de verbale uitingen van metacommunicatie, de uitspraken die de jeugdreclasseerder doet over de manier waarop het gesprek verloopt. De jeugdreclasseerder kan deze meta-uitingen op verschillende manieren formuleren. De vraag is of dat effect heeft op het al dan niet tot stand komen van levelen. De institutionele context en de multiculturele setting van de gespreksvoering tussen de Nederlandse jeugdreclasseerders en de Marokkaans-Nederlandse jongeren, kunnen daartoe aandachtspunten vormen. Het doel van de analyse van deze gespreksvoering is een duidelijker beeld te schetsen van de rol die metacommunicatie speelt in het tot stand komen van levelen.

De drie categorieën van metacommunicatie, spelen mogelijk verschillende rollen bij het tot stand komen van levelen. De mate waarin deze verschillende categorieën de jongere confronteren, verschilt. Om die reden verwacht ik dat de jongeren zich het meest betrokken voelen bij meta-uitingen waarin de conversationele attitude wordt geëvalueerd. Als de jongeren zich bij meta-uitingen van deze categorie inderdaad het meest betrokken voelen, dan is het waarschijnlijk dat die meta-uitingen in meer gevallen tot levelen leiden dan die van de andere categorieën.

Daarnaast zou de mate waarin de jeugdreclasseerder meer eigen inhoud of kleur meegeeft aan zijn of haar meta-uiting, de kans op onbegrip of meningsverschillen met de jongere kunnen vergroten. Mijn verwachting is daarom dat de openheid van de meta-uitingen van de jeugdreclasseerder bijdraagt aan de reactie van de jongere en het mogelijk tot stand komen van levelen. Op basis hiervan kom ik tot de volgende onderzoeksvraag en deelvragen:

Welke rol speelt metacommunicatie in het tot stand komen van levelen?

- 1. Welke rol speelt de soort meta-uiting in het tot stand komen van levelen?*
- 2. Welke bijdrage levert openheid van de meta-uitingen aan het tot stand komen van levelen?*

4. METHODE

In dit hoofdstuk licht ik de methode van mijn onderzoek toe. Ik beschrijf het materiaal, de manier waarop ik de analyse hiervan vorm ga geven en de operationalisering van de belangrijkste begrippen in dit onderzoek.

4.1 MATERIAAL

In dit onderzoek is gebruik gemaakt van hetzelfde materiaal als in het onderzoek van Van Nijnatten en Stevens (2011):

“Vier organisaties van de jeugdreclassering in middelgrote steden werden gevraagd hun toestemming te verlenen voor het opnemen van 40 gesprekken tussen jeugdreclasserders en Marokkaans-Nederlandse jongeren op video. De organisaties werden gevraagd een willekeurige selectie te maken van mannelijke jongeren waarvan in ieder geval één van de ouders geboren was in Marokko. In totaal werden 108 jongeren geselecteerd. Uiteindelijk kregen de onderzoekers de informatie van slechts 62 jongeren. De andere 46 jongeren werden niet geïncludeerd om verschillende redenen: het dossier was te serieus, wat mogelijk tot interferentie zou leiden (6); de jongere zat op het moment van het onderzoek in hechtenis (10); het dossier was al gesloten (23); of de jeugdreclasserder was ziek gedurende een lange periode (7). De ouders van de 62 jongeren ontvingen een brief met informatie over de studie en een toestemmingsformulier. Deze werden zowel in het Nederlands als in het Arabisch geschreven. Van de 62 jongeren, weigerden 40 deelname of kregen geen toestemming van hun ouders. Over de redenen daarvoor is niets bekend. Uiteindelijk konden 22 gesprekken geïncludeerd worden. Alle jongeren daarvan waren tussen de 14 en de 18 jaar oud en allemaal geboren in Nederland. De gesprekken hadden een gemiddelde lengte van 25 minuten en 50 seconden. Deze gesprekken zijn getranscribeerd aan de hand van het dramaturgisch model van Jefferson (1984).”

Dit videomateriaal en de daarbij behorende 22 transcripten vormen de basis van dit onderzoek.

4.2 ANALYSEMETHODE

Voor mijn analyse maak ik zowel gebruik van een conversatie als van een inhoudsanalyse. Met de conversatie analyse richt ik mij vooral op de specifieke uitingen (Houtkoop & Koole, 2000). De conversatie analyse belicht niet wat een spreker bedoelt of beoogt met een bepaalde uiting, maar wel de manier waarop de hoorder in de daaropvolgende beurt met deze uiting omgaat. Met deze conversatie analyse ga ik kijken naar de manier waarop de jongeren omgaan met de meta-uitingen van de jeugdreclasserder. Met de inhoudsanalyse ga ik kijken naar de inhoud of content van de meta-uitingen van de jeugdreclasserder en de daaropvolgende reacties van de jongeren. De combinatie van deze twee benaderingen maakt dat zowel de

specifieke uitingen als de meer inhoudelijke context een plek krijgen in de analyse. Op die manier hoop ik een goed beeld te krijgen van de rol die verschillende meta-uitingen spelen bij het tot stand komen van levelen. Hieronder beschrijf ik hoe de verschillende variabelen in het uiteindelijke databestand vorm hebben gekregen (zie bijlage).

4.2.1 Verzamelen meta-uitingen

Om het beeld te schetsen van de bijdrage die metacommunicatie levert aan het tot stand komen van levelen verzamel ik eerst alle meta-uitingen van de jeugdreclasseerders. Het gaat daarbij om de uitspraken die jeugdreclasseerders doen over de manier waarop het gesprek verloopt. De verkorte transcripten van die fragmenten zijn uitgewerkt terug te vinden in het databestand (zie bijlage).

4.2.2 Categorie metacommunicatie

In het theoretisch kader zijn de drie categorieën van Van Nijntten al aan de orde gekomen:

- 1= Meta-uiting waarin conversationele attitude wordt geëvalueerd;
- 2= Meta-uiting om het gesprek bij te sturen of te structureren;
- 3= Meta-uiting om de selectie of interpretatie van onderwerpen aan te duiden als meer of minder van belang voor de ophanden zijnde taak.

De nummers komen overeen met de scoring in het databestand (zie bijlage).

4.2.3 Openheid meta-uitingen

Openheid kent in dit onderzoek twee vormen. In eerste instantie kijk ik of de meta-uiting al dan niet gekleurd is door de mening van de jeugdreclasseerder. Wanneer de jeugdreclasseerder met zijn meta-uiting al een bepaalde verwachting uitspreekt over de reactie van de jongere dan score ik deze als *gekleurd*. Na een eerste analyse blijkt dat de jongeren vaak geen ruimte krijgen om op de meta-uiting van de jeugdreclasseerder te reageren. Deze mogelijkheid heb ik als tweede vorm ondergebracht bij de variabele van openheid omdat het iets zegt over de mate waarin de jongere wordt uitgenodigd te reageren. Dat leidt tot de volgende categorieën:

- 0= Uiting is gekleurd. Jongere krijgt geen ruimte/uitnodiging om te reageren;
- 1= Uiting is ongekleurd/open. Jongere krijgt geen ruimte/uitnodiging om te reageren;
- 2= Uiting is gekleurd. Jongere krijgt ruimte/uitnodiging om te reageren;
- 3= Uiting is ongekleurd/open. Jongere krijgt ruimte/uitnodiging om te reageren.

Deze nummers volgen elkaar op in de mate waarin zij uitnodigen tot reactie van de jongere en komen overeen met de scoring in het databestand (zie bijlage).

4.2.4 Totstandkoming levelen

Wanneer levelen tot stand komt, komen gesprekspartners nader tot elkaar. De rolverdeling wordt verhelderd en maakt mogelijk dat partijen inhoudelijk naar wederzijds begrip toe kunnen werken. Of levelen al dan niet tot stand komt, moet dus uit de inhoud van het gesprek blijken. In deze gespreksvoering uit zich dat als de jongere de meta-uiting meeneemt in de manier waarop hij doorgaat op de inhoud. Dat scoor ik als volgt:

- 0= nee, er is geen ontvangstbevestiging meta-uiting óf er is wel een ontvangstbevestiging meta-uiting, maar deze blijkt niet uit doorstart inhoudelijk gesprek;
- 1= ja, er is een ontvangstbevestiging meta-uiting en deze wordt zichtbaar in doorstart inhoudelijk gesprek.

De nummers komen overeen met de scoring in het databestand (zie bijlage).

5. ANALYSE

In dit hoofdstuk beschrijf ik de analyse van de gesprekken. Ik begin met een algemene beschouwing van alle meta-uitingen en de meta-uitingen die levelen tot gevolg hebben. Daaraan vallen een aantal dingen op. Vervolgens zal ik beide deelvragen proberen te beantwoorden en dat zal ik illustreren met behulp van fragmenten uit de gespreksvoering tussen de jeugdreclasseerders en de jongeren.

5.1 METACOMMUNICATIE EN LEVELEN

Het databestand bevat 83 uitingen van metacommunicatie. Dat is niet veel, gezien het materiaal dat bestaat uit een totaal van ongeveer 8000 uitingen. Het komt er op neer dat de jeugdreclasseerders per gesprek ongeveer vier uitingen van metacommunicatie produceren. Bij 24 van die 83 meta-uitingen komt levelen tot stand, dat is ongeveer één op de vier. Van de vier meta-uitingen die gemiddeld in een gesprek tussen jeugdreclasseerder en jongere voorkomen, leidt er dus slechts één tot levelen.

388 JR: *Baal je daar van?*
389 M: *Ja, ik weet niet.*
390 JR: *Zeg ↑maar.*
391 *(9.7) ((JR schrijft en kijkt M met opgetrokken*
392 *wenkbrauwen aan))*
393 JR: *Zeg ↑maar.*
394 M: *Wat?*
395 JR: *Wat vind je daar van.*
396 M: *Gewoon, ja: a ik weet niet. Negen uur vind ik iets te vroeg want dan zitten mijn*
leeftijdskinderen nog buiten.

(Fragment 1, video-opname 1)

In bovenstaand fragment komt levelen tot stand. De jeugdreclasseerder moedigt de jongere in regel 390 en 393 aan te zeggen of hij daarvan baalt (388). De jongere bevestigt dat hij de meta-uiting heeft ontvangen door uiteindelijk toch op de vraag te antwoorden. Hij zegt dat hij ervan baalt dat andere kinderen van zijn leeftijd op dat moment nog wel buiten mogen zijn.

247 JR: *>Want als ik direct ga vragen< of als ik zou vragen hoe*
248 *gaat het buiten op straat, zeg je joh het gaat ook goed.*
249 M: *Ja.*
250 JR: *Ja, dus het gaat overal fantastisch. (1.4) Dat is ook de*
251 *bedoeling hè!*
252 M: *Ja.*

253 JR: *Maar wat gaat wat zou je vader nou zeggen als ik hem*
 254 *nou ehh (.) hetzelfde aan hem vroeg?*
 255 M: *Hoe het thuis ging?*
 256 JR: *↑Ja.*
 257 M: *Weet niet, het gaat wel.*
 258 JR: *Wat zeg je?*
 259 M: *Ik weet niet ehh*
 260 JR: *WAT DENK ↑JE*
 261 M: *Het gaat wel goed. (1.7)*

(Fragment 2, video-opname 3)

In bovenstaand fragment bespreekt de jeugdreclassereerder dat het hem opvalt dat de jongere telkens zegt dat het wel goed met hem gaat. Hij vraagt daarop in regels 253-254 of de jongere eens zou willen bedenken hoe zijn vader dat ziet. Doordat de jongere in regel 255 om verduidelijking vraagt, lijkt het of hij ontvangst van de meta-uiting bevestigt. De jongere reageert in regel 257 echter op dezelfde manier als hij daarvoor ook al deed. Uit niets blijkt dan dat hij de meta-uiting daadwerkelijk heeft ontvangen en deze toepast in de doorstart van het inhoudelijke gesprek. In dit fragment komt dus geen levelen tot stand.

77 JR: *En ik wil je niet terugmelden, want ik wil dat het goed met je gaat. En ik ken je helpen,*
 78 *maar als je zelf er met de pet naar gooit, ja dan houdt het een beetje op hè? Je moet je aan*
 79 *de afspraken houden die er staan.*
 80 M: *Ja, is goed.*
 81 JR: *Ja, maar je zegt altijd // het is goed, // maar ik vraag me af of het echt bij je binnenkomt.*
 82 M: *//Ja wel, ja wel, jawel// Jawel, Jawel.*
 83 JR: *Ik heb bij jou het idee dat het dit oor in gaat en // van euh plop bekijk het maar //.*
 84 M: *//Nee, nee, nee.// Die oor is dicht, die oor is dicht.*
 85 JR: *Oké.*
 86 M: *Nee, oké is goed. Jawel. Maar ik wou nog wat vragen.*
 87 JR: *Ja vraag maar wat.*
 88 M: *Wanneer euh mogen we uit?*

(Fragment 3, video-opname 21)

Uit het fragment hierboven blijkt dat de mate waarin de jongere initiatief en controle neemt in het gesprek, geen uiting van levelen is. De jongere geeft aan dat hij de meta-uiting in regel 83 heeft ontvangen en vervolgt het inhoudelijke gesprek. Vervolgens wordt duidelijk dat de jongere in het vervolg van het inhoudelijke gesprek niets met de meta-uiting doet, hij begint zelfs over een ander onderwerp. In de volgende paragraaf bespreek ik de verschillende meta-uitingen per categorie en de rol die deze categorieën mogelijk spelen in het al dan niet tot stand komen van levelen.

5.2 CATEGORIE METACOMMUNICATIE

In het materiaal zijn alle categorieën van Van Nijnatten vertegenwoordigd.

- 307 6.9)
- 308 JR: *Heb je ↑zelf nog iets? (.)*
- 309 M: *Waarvan? (.)*
- 310 JR: *Wat je kwijt wil? (.)*
- 311 M: *Nee. (0.8)*
- 312 JR: *Wat belangrijk ↑is.*
- 313 *(2.7)*
- 314 M: *Ik weet niet. (1.6)*
- 315 JR: *Je weet dat je ook kan zeggen, ja, maar mijn vader of*
- 316 *mijn moeder die (.) doen zo raar tegen mij of die*
- 317 *stellen van die rare [regels.*
- 318 M: *[Nee*
- 319 JR: *Dat kan ↑ook hè. Mag je dat weet je, dat mag je ↑ook*
- 320 *zeggen.*
- 321 M: *Ja, maar niet.*

(Fragment 4, video-opname 3)

In bovenstaand fragment komen alle categorieën langs. In eerste instantie vraagt de jeugdreclasseerder of de jongere zelf ook nog een onderwerp wil aandragen om in het gesprek aan de orde te stellen. Dat is een meta-uiting in categorie 2, het gaat hier om de structuur van het gesprek. Vervolgens vraagt de jeugdreclasseerder de jongere te benoemen wat belangrijk is. Dat is een meta-uiting in categorie 3, het gaat daarbij om het benoemen van wat belangrijk is voor de ophanden zijnde taak. Daarna benoemt de jeugdreclasseerder wat en hoe de jongere ook iets zou mogen zeggen, hij doet daarbij een uitspraak over de conversationele attitude van de jongere en dat is een meta-uiting van categorie 1. Hieronder komen per categorie de meest typerende en opvallende fragmenten aan de orde.

5.2.1 Evalueren conversationele attitude

Van de 31 meta-uitingen in deze categorie leiden er 13 tot levelen. Dat gebeurt echter alleen als de jongere ook ruimte krijgt om te reageren. Als er door de jeugdreclasseerder geen ruimte wordt gegeven om te reageren op de uiting, dan leidt de meta-uiting zelden tot levelen.

- 322 M: *Ja: a hij was wel boos ja.*
- 323 JR: *Ja, precies.*
- 324 M: *Maar <daar hoopte ik ook op>*
- 325 JR: *Maar ↑zo, deed je het zo, zoals wij nu praten?*
- 326 M: *Nee, wel een beetje, een beetje ja, ik weet niet meer hoor*

327 *maar in ieder geval niet zo.*
328 JR: *Oké, niet zo=*
329 M: *=Wel agressiever.*

(Fragment 5, video-opname 9)

De jeugdreclasseerder vraagt de jongere in regel 325 het gesprek met zijn baas te vergelijken met het gesprek dat zij zelf nu hebben. De jongere krijgt ruimte om te reageren en geeft aan dat er wel degelijk verschil is. Hij vertelt uiteindelijk ook hoe dat verschil er precies uit ziet. In dit gesprek komt dus levelen tot stand.

426 JR: *>Nou< (.) dat was de reden voor mijn overval op die op*
427 *die school die ochtend en dat is mijn reden waarom ik*
428 *wil ↑weten van hoe die stukjes er uit zien en wat is dan*
429 *wanneer heb jij het eindresultaat. Snap je ((Knikt))*
430 M: *((Knikt)) .ptt Ja heb je gezegd.*
431 JR: *((Lacht hard)) Alsof je heel moe van me wordt.*
432 M: *Nee:e.*
433 JR: *Nee, maar dat vind ik gewoon belangrijk. Maar dan*
434 *moeten we dus ehh als jij dat goed vindt en als je het niet*
435 *goed vindt, doen we dan ook. Ehm binnenkort (.) of*
436 *met z'n tweeën of met ehh hoe heet die van school d'r*
437 *bij die nieuwe*
438 M: *Sander.*
439 JR: *Sander even kijken zo van nou hoe ziet het er nou precies*
440 *uit. Wat kan jij verwachten.*

(Fragment 6, video-opname 4)

In dit fragment geeft de jeugdreclasseerder in regel 431 aan dat de manier waarop de jongere reageert, doet lijken alsof de jongere heel moe wordt van de jeugdreclasseerder. De conversationele attitude van de jongere wordt negatief geëvalueerd. De jongere geeft daarop een korte reactie en bevestigt de meta-uiting te hebben ontvangen. Vervolgens gaat de jeugdreclasseerder zelf door op een ander onderwerp. De jongere krijgt zo geen ruimte om de meta-uiting in het inhoudelijke gesprek mee te nemen en er iets mee te doen.

Het valt op dat openheid, in vormen van ongekleurdheid van de uitingen en het feit dat er ruimte op volgt, redelijk evenwichtig verdeeld is. Hieruit blijkt dat de jeugdreclasseerders niet veel moeite hebben om meta-uitingen van deze soort op een open manier vorm te geven.

5.2.2 Bijsturen of structureren gesprek

Van de 37 uitingen van metacommunicatie in deze categorie, kwam er slechts door 7 uitingen levelen tot stand. De fragmenten die bij deze 7 uitingen horen, hebben gemeen dat de jongere na de uiting ook de ruimte krijgt om te reageren op de jeugdreclasseerder.

- 131 M: ((Schudt zijn hoofd)) Ik weet niet welke
132 (2.9)
133 JR: Enig idee waar ik naar toe ↑wil. (2.0) We hebben het er
134 al wel eens meer over gehad bij jou thuis.=
135 M: =Mijn gedrag op ↑straat maar
136 JR: Jaa:a, ik bedoel nog iets anders maar
137 M: Te laat komen.
138 JR: ↓Nee::e je zou iets met sport gaan doen, volgens mij.=
139 M: =Oh ja, ik ga thaiboksen na de ramadan. Ik ga met (.)
140 twee vrienden van mij.

(Fragment 7, video-opname 3)

Bovenstaand fragment illustreert een meta-uiting van de jeugdreclasseerder in regel 133. De jeugdreclasseerder geeft de jongere de ruimte om in te vullen waar de jeugdreclasseerder het zelf over wil hebben. De jongere merkt uiteindelijk dat de jeugdreclasseerder het over sport wil hebben en legt vervolgens uit dat hij al plannen heeft met betrekking tot sport. De jeugdreclasseerder stuurt de jongere bij en de jongere neemt de meta-uiting mee door inhoudelijk verder te gaan op de sport die hij graag wil beoefenen.

Er zijn in deze categorie aanzienlijk meer uitingen dan in de eerste categorie die open zijn, maar niet tot levelen leiden. Het volgende fragment is hiervan een voorbeeld:

- 758 JR: ↓Kan je hier wat ↑mee, (.) zoals het gesprek is gegaan?
759 M: (.) Jawel.
760 JR: Oké. Heeft het, heb je nog vra:gen, of onduidelijkheden
761 of dat je zegt van , nou kunnen we dat nog eventjes ehh,
762 (.) kunnen we dat nog even bespreken?
763 M: Ehh, (2.3) nee.

(Fragment 8, video-opname 16)

Bovenstaand fragment is een typerend voorbeeld van de meta-uitingen in deze categorie die open vorm zijn gegeven, maar niet tot levelen leiden. Ze vinden plaats aan het einde van het gesprek en vragen om nog eventuele toevoegingen van de jongere. Het komt vrijwel nooit voor dat de jongere deze uitnodiging om nog iets aan de agenda toe te voegen, aanneemt. Dat betekent dat deze uitingen niet tot levelen leiden, omdat er geen inhoudelijk gesprek op volgt. De openheid van dit soort uitingen is echter betrekkelijk, de jeugdreclasseerder heeft zijn

voorkeur voor gespreksonderwerpen immers al behandeld. Bovendien heeft het gesprek al een tijd geduurd en de jeugdreclasseerder geeft aan dat het bijna ten einde is. Het is mogelijk dat de jongere daardoor niet meer in overweging neemt nog te reageren.

Bij hetzelfde soort uitingen aan het begin van de gespreksvoering tussen de jeugdreclasseerder en de jongere is het effect vaak anders.

- 11 JR: *Wat wil je, wat wil je verder/ Waar wil je het over hebben verder?*
12 M: *Niks. Alleen dat thuis zitten dat we me een beetje te, (.) te erg.*
13 JR: *Wat wordt te erg?*
14 M: *Steeds gekker thuis.*

(Fragment 9, video-opname 21)

In regel 11 betreft de jeugdreclasseerder de jongere van te voren bij de agenda van het gesprek. De jongere reageert op de meta-uiting door een onderwerp aan te dragen en gaat daar zelf ook inhoudelijk op door. Dat betekent dat de jeugdreclasseerder hier levelen tot stand heeft gebracht.

Het valt daarnaast op dat de openheid van de meta-uitingen, in vormen van ongekleurdheid van de uitingen en het feit dat er ruimte op volgt, in deze categorie minder evenwichtig verdeeld is dan in de eerste categorie. De jeugdreclasseerders lijken meer moeite te hebben meta-uitingen van deze soort op een open manier vorm te geven.

5.2.3 Aanduiden belang onderwerpen

De 16 meta-uitingen van deze categorie leiden in maar 4 gevallen tot levelen. Eén van die 4 is een uitzondering omdat deze meta-uiting niet open is vorm gegeven.

- 521 JR: *(2.9) Hoe kan ik jou daarbij he- ondersteunen?*
522 M: *Ehm ja ik denk door (1.9) aantal keer het contact houden*
523 *met Sander [met mij*
524 JR: *[>Ja dat vind je of dat zeg je?<*
525 M: *Nee dat zeg ik.*
526 JR: *Dat vind ik wel belangrijk.*
527 M: *Dat zeg ik.*
528 JR: *Niet elke jongen van jouw leeftijd vindt het oké als daar*
529 *ehh de jeugdreclassering bij op school komt.*
530 M: *Na dat hoeft niet perse. Ja maar ja om mij toch sterk te*
531 *houden is dat beter.*

(Fragment 10, video-opname 4)

De meta-uiting van de jeugdreclasseerder in regel 526 wordt door de jongere verkeerd begrepen. De jeugdreclasseerder geeft aan dat het voor hem belangrijk is dat de jongere niet alleen maar zegt dat het hem goed lijkt als de jeugdreclasseerder contact houdt, de jongere moet het ook echt vinden. De jongere reageert door te benadrukken dat hij het alleen zegt. Uit het vervolg blijkt echter dat de jongere de meta-uiting wel meeneemt in het inhoudelijke gesprek. Hij benadrukt daarin nog eens waarom het goed voor hem zou zijn als de jeugdreclasseerder contact met hem houdt. Bovenstaand fragment illustreert de enige volledig gesloten meta-uiting die wel levelen tot gevolg heeft.

In deze categorie valt het ten slotte op dat de meeste meta-uitingen net als in de tweede categorie niet open zijn vorm gegeven. De uitingen zijn in de meeste gevallen gekleurd geformuleerd en bovendien volgt op de uitingen vaak geen ruimte voor de jongeren om te reageren. Dat betekent mogelijk dat het voor jeugdreclasseerders niet natuurlijk is om meta-uitingen van deze soort open vorm te geven en jongeren uit te nodigen erop te reageren.

5.3 OPENHEID META-UITINGEN

Uit bovenstaande paragrafen blijkt al dat de openheid van de meta-uitingen een behoorlijke bijdrage levert aan het tot stand komen van levelen. Levelen komt in eerste instantie vrijwel niet tot stand als de jongere geen ruimte krijgt om op de meta-uiting te reageren. De rol van gekleurde meta-uitingen is daarentegen niet zo groot. Bovendien komt het niet voor dat er na een ongekleurde meta-uiting geen ruimte wordt gegeven. Ongekleurde meta-uitingen zijn vaak vorm gegeven met de bedoeling reactie te krijgen van de jongere, met als gevolg dat daar in alle gevallen ook ruimte voor wordt gegeven.

80 M: Ja, ik heb nu maar eh eh (ik weet niet hoe ik het
81 uit moet leggen)
82 JR: ((Lachend)) Ja, probeer maar.
83 M: Ehm zeg maar, ik heb een doel, waar ik naar eh eh moet
84 werken, zeg maar. Naar eh eh betaald werk, wordt
85 langzamerhand toch betaald werk. En als ik dat heb, hoef
86 ik, als ik betaald werk heb ja (1.4) dan heb ik alles zeg
87 maar, kan ik kopen wat ik wil ↑toch.

(Fragment 11, video-opname 9)

In regel 82 moedigt de jeugdreclasseerder de jongere aan te proberen iets aan hem uit te leggen. Aan deze meta-uiting is geen mening van de jeugdreclasseerder verbonden, het is dus een ongekleurde meta-uiting. Deze meta-uiting leidt ook tot levelen, want de jongere probeert

in het vervolg van het inhoudelijke gesprek daadwerkelijk uit te leggen waarom hij het leuk vindt om stage te lopen.

- 44 JR: *Ehh een jaar is dat veel minder geworden, bijna niet*
45 *meer. Dat is alleen maar beter natuurlijk. Hoe vind*
46 *je het thuis gaan?*
47 M: *Gaat wel goed.*
48 JR: *Ja? Kun je daar wat meer over vertellen?*
49 M: *(.) [e::hh?*
50 JR: *[Wat gaat goed?*
51 M: *Mijn broer en mijn vader wonen nu ergens anders en*
52 *het gaat gewoon daar gaat het ook goed voor zover ik weet.*

(Fragment 12, video-opname 6)

In bovenstaand fragment geeft de jongere in regel 49 aan dat hij de meta-uiting niet goed heeft begrepen. De jeugdreclasseerder herformuleert de vraag en de jongere begint te vertellen. Hij neemt de meta-uiting mee in het verdere inhoudelijke gesprek. Het fragment illustreert dat de jongere zijn onbegrip durft te tonen aan de jeugdreclasseerder.

- 239 JR: *Ja, wat was er dan gebeurd?*
240 M: *Weet ik niet.*
241 JR: *Wat denk je dat er gebeurd zou zijn?*
242 M: *Ik weet eigenlijk, weet echt niet.*
243 JR: *Doe eens een gokje want je weet dondersgoed hoe het*
244 *werkt.*
245 M: *Nee, IK WEET HET ECHT NIET. (.) Anders zou ik dat*
246 *wel zeggen.*

(Fragment 13, video-opname 13)

In bovenstaand fragment zegt de jeugdreclasseerder dat de jongere best weet hoe het werkt, waarop de jongere aangeeft dat hij dat echt niet weet. De jongere geeft hier dus aan dat hij het oneens is met de jeugdreclasseerder.

Van de 83 meta-uitingen waren er 35 gesloten geformuleerd, zodanig dat op deze uitingen geen ruimte volgde en dat deze bovendien gekleurd waren. Van de overige 48 meta-uitingen waarop wel ruimte volgde voor de jongeren om te reageren waren er 15 ongekleurd geformuleerd. Van die 15 ongekleurde en 33 gekleurde meta-uitingen kwam bij beide bij ongeveer de helft, levelen tot stand. Dat betekent dat het feit dat deze meta-uitingen ongekleurd waren, geen bijdrage heeft gehad in het al dan niet tot stand komen van levelen.

6. CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

Metacommunicatie speelt een grote rol in het tot stand komen van levelen. Door uitingen van metacommunicatie leveren jeugdreclasseerders een bijdrage aan rolverheldering en bevorderen zij dat de jongeren meer bij het inhoudelijke gesprek worden betrokken. Door het inzetten van metacommunicatie vindt er een gesprek plaats waarin gesprekspartners meer op één lijn zijn gekomen. De ongelijke machtsverhouding en de complexe rol van de jeugdreclasseerder zijn eigen aan de institutionele context van de jeugdreclassering en debet aan de onduidelijke rolverdeling waar in deze gesprekken sprake van is. Deze context benadrukt het belang van het inzetten van metacommunicatie om rolverheldering plaats te laten vinden en levelen tot stand te brengen. Door uitingen van metacommunicatie vraagt de jeugdreclasseerder de jongere om coöperatief bij te dragen aan geslaagde communicatie.

De verschillende categorieën van metacommunicatie van Van Nijnatten lijken in dit onderzoek verschillende rollen te spelen in het tot stand komen van levelen (2006). Levelen komt volgens verwachting vooral voor na meta-uitingen waarin de conversationele attitude wordt geëvalueerd. Na meta-uitingen van de andere twee categorieën komt levelen minder vaak voor. Dat wordt waarschijnlijk mede bepaald door het feit dat op deze meta-uitingen geen ruimte volgt voor de jongeren om te reageren. Het feit dat levelen minder vaak voorkomt bij structurerende en aanduidende meta-uitingen zou om die reden te maken kunnen hebben met de institutionele context van de jeugdreclassering. Het bijsturen of structureren van het gesprek en het aanduiden van onderwerpen als meer of minder van belang voor de ophanden zijnde taak, zijn meer aan de institutionele rol van de jeugdreclasseerder verbonden. Dat zou ten grondslag kunnen liggen aan het feit dat deze uitingen minder vaak zodanig worden geformuleerd dat deze de jongeren uitnodigen om op die uitingen te reageren. Het is echter opvallend dat, wanneer meta-uitingen in deze twee categorieën wel open worden geformuleerd, daardoor vrijwel net zo vaak levelen tot stand komt als in de eerste categorie. Het zodanig formuleren van meta-uitingen dat zij de jongeren uitnodigen om te reageren is dus doorslaggevend. De jeugdreclasseerders zijn vanuit hun rol misschien geneigd de meta-uitingen van deze categorieën minder open vorm te geven, maar zij zouden er goed aan doen de jongeren ook in die aspecten van het gesprek te betrekken.

Openheid in de vorm van het geven van ruimte voor de jongeren om te reageren lijkt een voorwaarde om levelen tot stand te brengen. Als de jongeren geen ruimte krijgen om te reageren op de meta-uiting dan nemen zij die uiting ook niet mee in het vervolg van het gesprek en wordt er dus niet geleveld. Het verduidelijken van de onderlinge rolverdeling en het betrekkingaspect is voor de Marokkaans-Nederlandse jongeren van groot belang. Hun culturele achtergrond zou kunnen verklaren dat levelen alleen tot stand kan komen wanneer de jongeren

expliciet worden uitgenodigd op de meta-uiting te reageren. Deze expliciete uitnodiging zou voor de jongere een bevestiging van het betrekkingaspect kunnen zijn. Pas wanneer meta-uitingen zodanig geformuleerd worden zullen de jongeren zich geroepen voelen bij het inhoudelijke gesprek betrokken te zijn en actief deel te nemen. Dat betekent dat het belangrijk is dat jeugdreclasserders jongeren de ruimte geven zich op een meta-uiting te bezinnen en daarop te reageren, vóórdát zij het inhoudelijke gesprek vervolgen.

De andere vorm van openheid heeft meer te maken met de kleuring van de uiting van metacommunicatie. Wanneer een jeugdreclasserder met zijn of haar meta-uiting een bepaalde verwachting uitspreekt over de reactie van de jongere dan is deze gekleurd. Omdat deze meta-uitingen de kans op meningsverschillen of onbegrip met de jongeren vergroten, zou men verwachten dat deze minder vaak tot levelen leiden. Uit de literatuur blijkt immers dat het bij gesprekspartners met een collectivistische culturele achtergrond belangrijk is het openlijk bespreken van onbegrip of meningsverschillen te omzeilen (Ting-Toomey & Kurogi, 1998; Werdmölder, 2005). Deze variabele van openheid lijkt echter geen grote bijdrage te leveren aan het al dan niet tot stand komen van levelen. In de analyse komen bovendien een aantal voorbeelden aan de orde waarin de jongeren geen moeite lijken te hebben om onbegrip of meningsverschil openlijk met de jeugdreclasserder te bespreken.

Jeugdreclasserders en jongeren vinden beiden dat zij inhoudelijk een beter gesprek zouden moeten voeren (Van Nijnatten & Stevens, 2011). Uit dit onderzoek blijkt dat een actieve deelname van de jongeren niet alleen samenhangt met hun motivatie. De jeugdreclasserders dienen de jongeren expliciet uit te nodigen om actief aan het gesprek deel te nemen. Door als jeugdreclasserder uitspraken te doen over de manier waarop het gesprek verloopt, worden de jongeren meer bij het gesprek betrokken. Wanneer deze jongeren dan ook de ruimte krijgen om op die meta-uitingen te reageren en deze in het vervolg van het gesprek mee te nemen, dan is de kans nog groter dat partijen nader tot elkaar komen. Daaruit kan men concluderen dat de jeugdreclasserder de macht in handen heeft om de jongeren een rol te geven in het bijdragen aan levelen. Partijen kunnen op die manier geslaagde communicatie bewerkstelligen.

7. DISCUSSIE

Dit onderzoek heeft zich gericht op de rol die metacommunicatie speelt in het tot stand komen van levelen in gesprekken tussen Nederlandse jeugdreclasseerders en Marokkaans-Nederlandse jongeren. De invloed van de culturele achtergrond van de jongeren is gevonden in de expliciete aanmoediging die de jongeren nodig hebben om levelen tot stand te kunnen brengen. Deze aanmoediging kan gezien worden als de voor de jongeren noodzakelijke bevestiging van het betrekkingaspect. Het is echter mogelijk dat deze voorwaarde niet alleen bij jongeren met een collectivistische culturele achtergrond een rol speelt. Een beperking van mijn onderzoek ligt in het feit dat ik mijn bevindingen niet heb kunnen vergelijken met soortgelijke gesprekken binnen de context van de jeugdreclassering met Nederlandse jongeren.

Een andere beperking van mijn onderzoek ligt in het feit dat ik niet heb kunnen onderzoeken wat de mate is waarin de jeugdreclasseerders en de jongeren in hun onderlinge communicatie bepaalde gedrag patronen opbouwen. Het is mogelijk dat wanneer jeugdreclasseerders in eerdere gesprekken meermaals aangeven dat de jongeren vrij zijn om te reageren, dat de jongeren in latere gesprekken inmiddels gewend zijn dat ook te doen. Het is ook mogelijk dat wanneer jeugdreclasseerders de jongeren in eerdere gesprekken nooit ruimte geven om te reageren, dat die jongeren meer moeite hebben om die ruimte in latere gesprekken wel te nemen. Het zou interessant zijn dit gegeven wellicht in een enkele casus te bekijken.

Het onderzoek zoals ik het heb uitgevoerd is ten slotte nog op diverse andere vlakken te verbreden. Ten eerste heb ik alleen gekeken naar verbale uitingen van metacommunicatie met betrekking tot het gesprek tot-nog-toe. Men zou zich ook kunnen richten op alle metakarakterisering die jeugdreclasseerders uiten. Het gaat dan om alle uitingen die het voorgaande samenvatten of herformuleren. Tijdens het uitvoeren van dit onderzoek is mij opgevallen dat bijvoorbeeld samenvatten of herformuleren van de andere gesprekspartner vaak leidt tot wederzijds begrip. Daarnaast is het wellicht interessant de bijdrage van non-verbale metacommunicatie aan het tot stand komen van levelen te onderzoeken. En ten slotte is ditzelfde concept ook in het licht van andere institutionele contexten te bekijken.

Mijn onderzoek is een eerste aanzet naar meer begrip over het effect van metacommunicatie en het begrip levelen. Er zijn meerdere factoren die het bemoeilijken de resultaten van dit onderzoek te generaliseren. Aspecten als het vaststellen van de steekproef, het opnemen van gesprekken die normaal niet worden opgenomen, de persoonlijkheden van de verschillende jeugdreclasseerders en jongeren en het interpreteren van conversaties zouden ten grondslag kunnen liggen aan verscheidene meetfouten. Toch hoop ik met dit onderzoek een belangrijke bijdrage te leveren aan het beeld over het begrip levelen.

LITERATUUR

Ansems, P. & Moen, J. (2009). *Kleur bekennen: kledkamergesprekken over leiderschap*. Assen: Van Gorcum.

Boone, M. (2002). *Leren diversifiëren: Reclassering en culturele diversiteit*. Utrecht: Willem Pompe Instituut voor Strafrechtwetenschappen.

Bowe, H. & Martin, K. (2007). *Communication Across Cultures: Mutual Understanding in a Global World*. Cambridge: University Press.

Brown, P. & Levinson, S.C. (1987). *Politeness: Some Universals in Language Usage*. Cambridge: University Press.

Bureau Jeugdzorg (geen publicatiedatum). Geraadpleegd op 5-8-2011 via <http://www.bureaujeugdzorg.info>.

Drew, P. & Heritage, J. (1992). *Talk at work: Interaction in institutional settings*. Cambridge: University Press.

Fairclough, N. (1992). *Discourse and social change*. Cambridge: Polity Press.

Grice, H.P. (1975). Logic and conversation. In P. Cole en J.L. Morgan (eds.), *Syntax and Semantics, 3, Speech Acts*. New York: Academic Press, pp. 41-58.

Houtkoop, H. & Koole, T. (2000). *Taal in actie: Hoe mensen communiceren met taal*. Bussum: Uitgeverij Coutinho

Jeugdzorg Nederland (geen publicatiedatum). Geraadpleegd op 5-8-2011 via <http://www.jeugdreclassering.nl>.

“Martens, hét gezicht van Nickelodeon” (12-04-2011). Noordhollands Dagblad.

Nijnatten, C. van (2005). The Presentation of Authority in Encounters with Mandated Clients. *Advances in Sociology Research*, 2, pp. 57-59.

- Nijnatten, C. van (2006). Meta-communication in institutional talks. *Qualitative Social Work*, 5 (3), pp. 333-349.
- Nijnatten, C.H.C.J. van & Stevens, G. (2011). Juvenile Participation in Conversations With Probation Officers. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, XX (X), pp. 1-17. Geraadpleegd op 28-3-2011 via <http://ijo.sagepub.com>.
- Schwalbe, C.S. & Maschi, T. (2009). Investigating Probation Strategies with Juvenile Offenders: The influence of Officers' Attitudes and Youth Characteristics. *Law and Human Behaviour*, 33 (5), pp. 357 - 367.
- Tielen, G.E.M. (2011, 21-3). *Landelijke Notitie Jeugdreclassering Inspectie Jeugdzorg*. Den Haag: Brief aan de staatssecretaris van Veiligheid en Justitie. Geraadpleegd op 5-8-2011 via <http://www.inspectiejeugdzorg.nl/documenten/DEF%20Landelijke%20Notitie%20jeugdreclassering%20IJZ.pdf>
- Ting-Toomey, S. (1988). Intercultural conflict styles: A face-negotiation theory. In Y.Y. Kim & W. Gudykunst (eds.), *Theories in intercultural communication*. Newbury Park: Sage.
- Ting-Toomey, S. & Kurogi, A. (1998). Facework Competence in Intercultural Conflict: An Updated Face-Negotiation Theory. *International Journal of Intercultural Relations*, 22, pp. 187-225.
- Veen, W. (2009). *Homo Zappiens: opgroeien, leven en werken in een digitaal tijdperk*. Amsterdam: Pearson Prentice Hall.
- Vogelvang, B. (2005). *De jongere aanspreken; handboek methode jeugdreclassering*. Utrecht: Maatschappelijk Ondernemers Groep.
- Werdmölder, H. (2005). *Marokkaanse lieverdjes. Crimineel en hinderlijk gedrag onder Marokkaanse jongeren*. Amsterdam: Balans.
- West, R. & Turner, L.H. (2006). *Understanding Interpersonal Communication: Making Choices in Changing Times*. Belmont: Thomson Wadsworth.
- Watzlawick, P., Beavin, J.H. & Jackson, D. (1967). *The pragmatics of human communication*. New York: Norton.

BIJLAGE DATABESTAND

JR: Heb je ↑zelf nog iets? (.)
M: Waarvan? (.)

OVER LEVELEN GESPROKEN...

OPN*	MU*	FRAGMENT*	MC*	OH*	REACTIE*	L*	EVENTUELE OPMERKINGEN
1	1	JR: HE, ik wilde met ehh jou over een paar dingen gaan praten. Eerst, ik had gisteren je moeder aan de tele↑foon. M: Ja. (9-10)	2	0	-	0	
	2	JR: Vind je dat ze gelijk heeft of niet M: Ja. JR: Je hoeft geen ja te zeggen [als je het niet vindt ((lacht)) M: [Ja, ik weet het, maar ja. (43)	1	0	Ob meta, daarna geen ruimte	0	In principe open en er wordt ook ruimte gegeven: OH 3?
	3	JR: Oké. NOU dat vind ik in ieder geval wel belangrijk, want het is natuurlijk <u>raar</u> als mensen tegen jou zeggen, je krijgt je geld en vervolgens komt het niet. M: Ja. (286-288)	3	0	Ob meta	0	
	4	JR: Baal je daar van? M: Ja, ik weet niet. JR: Zeg ↑maar. (9.7) ((JR schrijft en kijkt M met opgetrokken wenkbrauwen aan)) JR: Zeg ↑maar. M: Wat? JR: Wat vind je daar van. M: Gewoon, ja:a ik weet niet. Negen uur vind ik iets te vroeg want dan zitten mijn leeftijdskinderen nog buiten. (390-393)	1	3	Wil niet reageren, wordt aangemoedigd en vertelt dan hoe ie er wel over denkt	1	Uitnodiging om meer te praten: MC 1
	5	JR: Ja? Hé en ehmm, het laatste waar ik het met jou wil over wilde hebben, is je school. Die begint binnenkort weer he. M: Ja. (413-414)	2	0	-	0	
	6	JR: Oké (1.7) Nou dat waren een beetje de dingen waar ik het over wilde hebben vandaag. Ik weet niet of jij zelf nog dingen hebt. M: Nee. JR: Oké, dan houden we het hier ehh hierbij. Dan zie ik je maandag [om half vijf is die afspraak. Kan je dat (449-451)	2	2	Ob meta	0	
	7	JR: Oké, nou dan houden we het hierbij. (468)	2	0	-	0	
2	8	M: Ja, ik zie ze wel, maar ook weer hoi contact. JR: Het hoi contact, mooi hè. ((lacht, schrijft)) Heb jij nog andere men↑sen dat je zegt van nou (3.1) vergeten we ↑iets, iemand? M: ↓Nee (220-224)	1	2	-	0	JR benadrukt dat ze samen grappige term hebben bedacht: MC 1
	9	JR: Moo:oi. Ik krijg het gevoel dat ik een <u>heel</u> programma moet gaan afdraaien vandaag. ((Beiden lachen)) (299-301)	1	0	-	0	JR merkt dat ze zelf veel aan t woord is, uit dat: MC 1
3	10	M: ((Schudt zijn hoofd)) Ik weet niet welke	2	2	Ob meta (oh	1	JR nodigt M uit om te bedenken waar de JR

		(2.9) JR: Enig idee waar ik naar toe ↑wil. (2.0) We hebben het er al wel eens meer over gehad bij jou thuis.= M: =Mijn gedrag op ↑straat maar JR: Jaa:a, ik bedoel nog iets anders maar M: Te laat komen. JR: ↓Nee::e je zou iets met sport gaan doen, volgens mij.= M: =Oh ja, ik ga thaiboksen na de ramadan. Ik ga met (.) twee vrienden van mij. (131-140)			ja) vervolgens door met inhoud		het over wil hebben: MC 2
11		M: Ehh ↑ja (.) ik weet niet, > ik ga kijken<. JR: Ja, maar dat, dat hebben we al meer zo met elkaar besproken. M: Ja. JR: Hè, je zou met je broer wat gaan doen. Volgens mij (.) toen we buiten op straat (.) voor school stonden zei je nee nou ga ik het echt doen. Je vader werd ook een beetje (.) boos volgens mij. Nu moet het gaan gebeuren. M: Ja. Ik was nog een paar dagen later was ik ehh op voetbal naar voetbal gegaan. Ging ik vragen. (1.1) Het lukte niet, het is ehh vol. (160-161)	1	2	Ob meta, wordt steeds duidelijker en dan gaat ie vertellen hoe het zit	1	
12		JR: >Want als ik direct ga vragen< of als ik zou vragen hoe gaat het buiten op straat, zeg je joh het gaat ook goed. M: Ja. JR: Ja, dus het gaat overal fantastisch. (1.4) Dat is ook de bedoeling hè! M: Ja. JR: Maar wat gaat wat zou je vader nou zeggen als ik hem nou ehh (.) hetzelfde aan hem vroeg? M: Hoe het thuis ging? JR: ↑Ja. M: Weet niet, het gaat wel. JR: Wat zeg je? M: Ik weet niet ehh JR: WAT DENK ↑JE M: Het gaat wel goed. (1.7) (247 - 254)	1	2	Ob meta maar maakt geen doorstart inhoud	0	M in verdediging
13		JR: Maar dat is ↑ook belangrijk hè. Dat je probeert (0.9) d'r op te letten (.) hoe je vader en je moeder op jou rea↑geren. (0.5) Dat is ook belangrijk. M: Ja. (4.1) (262 - 264)	3	0	Ob meta	0	
14		(6.9) JR: Heb je ↑zelf nog iets? (.) M: Waarvan? (.) JR: Wat je kwijt wil? (.) M: Nee. (0.8)	2/3/ 1	3 2	Ob's meta	0	Achter elkaar meta-uitingen van alledrie de categorieën

		JR: Wat belangrijk ↑is. (2.7) M: Ik weet niet. (1.6) JR: Je weet dat je ook kan zeggen, ja, maar mijn vader of mijn moeder die (.) doen zo raar tegen mij of die stellen van die rare regels. M: Nee JR: Dat kan ↑ook hè. Mag je dat <u>weet</u> je, dat mag je ↑ook zeggen. M: <u>Ja</u> , maar niet. (308 - 319)					
	15	JR: Nou, dan denk ik dat we d'r (.) door↑heen zijn. M: Is goed. Ja. (324-325)	2	0	Ob meta	0	
4	16	JR: Oké .hh WAAR ik 't over wil hebben is:s in ieder geval over <u>school</u> (.) hoet het nu gaat en u:uhm (1.2) hoe je dat ... (.) <u>Waar</u> zullen we mee beginnen (.) of heb je [zelf als een M: [School. JR: onderwerp M: Ja school. (11 - 31)	2	3	Ob meta en vervolgens start onderwerp	1	
	17	M: Ja, dat is eigenlijk allemaal goed, alleen die <u>tijden</u> JR: Precies. Maar ik ga het niet met je over die <u>tijden</u> hebben want dat is wel duidelijk [hè M: [Jawel (124 - 125)	2	2	-	0	
	18	JR: ((Lacht hard)) Alsof je heel moe van me wordt. M: Nee:e. (431-432)	1	0	Ob meta, daarna geen ruimte	0	
	19	JR: Nee, maar dat vind ik gewoon belangrijk. Maar dan moeten we dus ehh als jij dat goed vindt en als je het niet goed vindt, doen we dat ook. Ehm binnenkort (.) of met z'n tweeën of met ehh hoe heet die van school d'r bij die nieuwe M: Sander. (433-438)	3	0	-	0	
	20	JR: [>Ja dat vind je of dat zeg je?< M: Nee dat zeg ik. JR: Dat vind ik wel belangrijk. M: Dat <u>zeg</u> ik. JR: Niet elke jongen van jouw leeftijd vindt het oké als daar ehh de jeugdreclassering bij op school komt. M: Na dat hoeft niet perse. Ja maar ja om mij toch sterk te houden is dat beter. (524-531)	3	0	Jr geeft nog eens extra uitleg doordat jr zegt dat het belangrijk is voor hem	1	Gesloten maar leidt wel tot levelen
	21	JR: Oké. Ik vind (.) we moeten het ook we moeten het ook niet groter maken dan dat het is. M: Nee dat doen we ook niet ook. Dan dat het lijkt JR: Precies (3.2) Dan dat het is, vind ik, maar goed.	3	0	Meta terug maar niet door op inhoud	0	

		((Beiden lachen)) (592-595)					
	22	JR: Volgens mij zijn we klaar. Of ↑niet. M: Jawel. JR: Ja Oké. (691)	2	2	Ob meta	0	
5	23	JR: Twee weken terug. E::hm, ja toen hebben we het eh eh eh, persoonlijkheidsformulier besproken. (.) Eh eh, ik zou jou nog voordat we ->laat ik daar ook mee beginnen<. Ik zou jou nog uitzoeken of je het e::hh, of je het onderzoek eh eh, of je dat mee kon krijgen. M: Ja. (10-15)	2	0	-	0	
	24	JR: Nee. (.) Nee. En ehm (.), maar dat is op zich is dat eh eh, ik vind, vind het al hartstikke fijn dat je dat noemt hoor van goh, dat als er iets is, dan weet ik in ieder geval dat ik eh eh, dat ik ergens eh eh, ergens terecht kan. Ehm, als je, als je het, als je het wat kleiner eh eh bekijkt hè, waar zou je, waar zou je bijvoorbeeld eh eh, ehm, (.) problemen mee kunnen krijgen, want, hè want je kan dingen ook, ook voor zijn dat je zegt, ik denk aan ↑school of aan ↑geld of aan ↑thuis of aan ↑werk of.= M: =Het zijn gewoon dingen waar ik dagelijks mee te maken heb. JR: Hmmhmm. M: Kan van alles zijn eigenlijk. JR: Ja. Hoe is het nu dan? (122 - 135)	1	0	-	0	
	25	JR: Dat eh eh, leuk. Ehm, <u>hoe</u> , hoe is het met ehm (.), ik eh eh, eh eh, ik ga eventjes alle, allerlei dingen af hoor. (?) ((lachend)) Het is namelijk zo, het is natuurlijk de LAATSTE KEER dat wij elkaar zien voorlopig, >voor, voor de komende maanden<. E::hm, dus het is ook een beetje voor degene >die, die mij gaat< eh eh, gaat ver↑vangen. Eh eh, dat, dat die een beetje weet van, oké, waar wil Hafid eh eh, eh eh gewoon >mee, mee< aan de slag. Ehm, ik weet nog niet <u>wie</u> het wordt, weet ik morgen, dus ik ga je daar <u>morgen</u> over bellen. M: Oké. (293 - 303)	2	0	-	0	
	26	M: >Dat sowieso<. JR: Dus dat is belangrijk eh eh? M: Jawel. Dat ↑is volgens mij de basis van alles wat erom heen ↓hangt. (666-669)	3	3	Ob meta, maar daarna krijgt jongere weer geen ruimte	0	OH 3, maar na eerste reactie M krijgt de jongere vervolgens geen ruimte
	27	JR: Leuk. Ehm, (.) wat, wat, ik, ik, wat, hè, we hebben deze doelen nu opgesteld, dat zijn er zes, eh eh heb je zoiets van nou, dit is wel eh eh, voor de komende tijd >de, de voor mij< belangrijkste dingen of zeg je nou, ik wil eh eh, ik mis nog een doel, of ik wil iets anders wat we net besproken hebben, wil ik toch eh eh, toch erbij hebben staan eh eh, in plaats van een ander doel of klopt	3	2	Reactie meta	1	

		er iets niet? M: Nou. (.) Er zal vast wel iets zijn nog, (.) maar op dit moment, kom ik er niet echt op. (787 - 795)					
6	28	JR: Hmmhmm. (.) Het ↑allerbelangrijkste, tenminste (.) dat is het allerbelangrijkste voor mij, (.) je ging heel vaak ehh te laat naar school en ehh, [sinds zeker M: [Nu niet meer JR: Ehh een jaar is dat veel minder geworden, bijna niet meer. Dat is alleen maar beter natuurlijk. (40-45)	3	0	-	0	
	29	JR: Hoe vind je het thuis gaan? M: Gaat wel goed. JR: Ja? Kun je daar wat meer over vertellen? M: (.) [e:hh? JR: [Wat gaat goed?	1	2	Vraag om verduidelijking meta, daarna gaat ie vertellen	1	Uitnodiging om meer te vertellen: MC 1. Zelfde als "zeg maar.." ?
7	30	JR: Om even te horen dan of of het dan ook hierbij blijft en of het echt zo is. Dat is denk ik wel een belangrijke [dat we wel M: [Ja, dat klopt. JR: ehh heldere en goeie afspraken hebben. (520-524)	3	2	Ob meta	0	
	31	JR: Heb jij verder nog iets anders? M: (.) [Nee JR: [Dat je nu zegt van hè, dat (.) ben ik eigenlijk nog vergeten, nu je zegt, we maken een volgende afspraak. M: Nee, ik heb alles ehh (.) JR: Ja? M: Ja. JR: Doen we het zo. ((kijkt in de camera)) (590 - 597)	2	3	Ob meta	0	
8	32	Oké, (.) even kijken, ((pakt een brief die op tafel ligt en houdt hem vast)) zijn vandaag >heb ik< twee dingen, of één ding die ik met je wilt bespreken en één ding die jij wil inbrengen. ((legt de brief op tafel)) M: Oké. JR: Jij wilt de brief van je advocaat bespreken en ik wil voor volgende week de zitting. M: Oké. JR: Het werkplan met jou de afspraken doornemen en ehm die heb ik ook al naar de Officier van Justitie verzonden (.) voor het plan ehh ITB plus donderdag en ehh laten we eerst beginnen <met je brief van je advocaat>. Daar staat iets in wat je niet begrijpt? M: Ja, ik begrijp het niet. (1 - 14)	2	0	-	0	
	33	JR: Oké. ((Tekent)) Dan maken we er zo een kopietje van. Zijn er na aanleiding van dit gesprek voor jou nog	2	0	-	0	

		vragen (?) of is er nog iets anders wat je wilt weten? M: Nee, ik heb niks te weten. JR: Dan zijn we wat mij betreft ↑klaar. M: Krijg ik ook hier een kopie van? (375 - 380)					
9	34	M: Ja, ik heb nu maar ehh ehh (ik weet niet hoe ik het uit moet leggen) JR: ((Lachend)) Ja, probeer maar. M: Ehhm zeg maar, ik heb een doel, waar ik naar ehh moet werken, zeg maar. Naar ehh betaald werk, wordt langzamerhand toch betaald werk. En als ik dat heb, hoef ik, als ik betaald werk heb ja (1.4) dan heb ik alles zeg maar, kan ik kopen wat ik wil ↑toch. (80-87)	1	3	Ob meta en doorstart inhoud	1	
	35	JR: Maar ↑zo, deed je het zo, zoals wij nu praten? M: Nee, wel een beetje, een beetje ja, ik weet niet meer hoor maar in ieder geval niet <u>zo</u> . JR: Oké, niet zo= M: =Wel agressiever. (325 - 329)	1	3	Neemt meta mee in inhoud	1	Bijzonder: het gaat om een gesprek dat de jongere met zijn baas heeft gehad, maar verwijst naar het gesprek dat nu plaats vindt..
	36	JR: een mensen hebben daar een bepaald beeld van. Ehm (0.9) helemaal als je het in ik bedoel, wij zitten nu in ge↑spreek je houdt hem nu op ehh ik bedoel dat ik ook iets waar wel wel al eerder over gehad hebben, ik bedoel tijdens de Rechtbank en dergelijke doe je hem ook gewoon af .hh ehhm (1.7) alleen als je inderdaad naar een uitzendbureau gaat, dan moet je gewoon realiseren als je dat dan inderdaad een petje op hebt, dan kan het zijn dat ze daar iets bij denken. M: Ja, dat klopt. (0.7) JR: Dat wil ik je gewoon mee↑geven. M: Oké. (376 - 387)	1	0	-	0	Zelfde verhaal, deze is minder duidelijk dan bovenstaande... De onderste uiting van de jr is ook een meta-uiting.
	37	JR: O↓ké. (.) Heb jij nog vragen? M: Nee, ik heb niks te vragen. JR: Alright, dan zijn we klaar. M: Ja. (455-458)	2	0	-	0	
10	38	JR: Oké (2.0) ((kijkt richting camera)) oké, dan zijn we ↑klaar. (489-490)	2	0	-	0	
11	39	JR: En eh toen eh heb jij zelf een onderwerp aangegeven waar je vandaag over wilde ↑praten. .pt ↑Weet je nog welk onderwerp dat was? M: Eh nee. JR: Dat ↓weet je niet meer. ((kijkt verbaasd)) M: Weet ik niet meer. JR: ↑Nee. Zal ik je dan even ↑helpen. (0.5) M: Ja. JR: We hebben <u>toen</u> hebben we ehh gewoon al pratende kwamen we op een gegeven moment uit op eh eh M: Geloof of zoiets.=	2	0	Ob meta	0	Wel interessant: dit gebeurt meer. De meta van de JR is gesloten maar er wordt wel geïnserieerd dat M het heeft bedacht.

		JR: =↑Ja:a nou precies en toen ehh toen zei je van nou eigenlijk vind ik dat best een leuk onderwerp om ehh met elkaar nog over door te praten en toen zei nou dat is <u>mooi</u> dan kunnen we dat doen als de camera d'r van Cindy bij is, dus ik wil daar nog effe dadelijk over praten maar wat ik <u>altijd</u> doe (0.6) dat zul je gemerkt hebben, is altijd effe vragen hoe het met jou <u>gaat</u> hè M: Ja. (7 - 25)					
	40	JR: En ehh ehm (0.5) toen hebben we gezegd nou we kunnen van nou daar kunnen we nog wel over doorpraten. ↑Heb jij zelf nog iets wat je zegt van nou daar wil ik het, wil ik het graag over ↑hebben. (.) [Dat M: [Ik kan de opening niet maken.= JR: =Je kunt de opening niet maken, oké. Dus ik, we gaan gewoon een beetje praten en dan komen we d'r wel uit. Ben je van, ben je ↑vrijdag nog naar de ↑moskee geweest? (1.3) M: Ehm ((klikken tonggeluid)) ik ga, ↓nee. (1.5) (292-301)	2	3	Neemt meta mee in verder verloop gesprek	1	
	41	JR: Oké. Goed. ↑Nou prima (2.6) .hh zijn er nog ↑andere dingetjes waarvan je zegt, nou, dat wil ik nog even zeggen of dat wil ik nog even vragen? M: Nee, ik ben helemaal klaar. JR: <u>Helemaal</u> klaar. (1.5) Oké. Nou is goed, dan ehh (953-957)	2	3	Ob meta	0	
12	42	JR: Oké. >Nou< dan kunnen we nu stoppen met het gesprek (.) vind je niet? M: Ja.= JR: =Of wil je nog wat zeggen? M: Nee, ik heb niks te zeggen. ((Lacht)) Oké. (524-529)	2	2	Reactie meta	0	
13	43	JR: Ik heb wat dingen die ik >sowieso met jou wil bespreken< die ook belangrijk zijn ehh, voor hetgeen wat er laatst gewoon gebeurd is. En ehm, (.) om te beginnen ben ik (.) <u>eerst</u> even benieuwd hoe het met school staat.= M: =Goed.= JR: =Ja? M: Ja. (22 - 28)	2	0	-	0	
	44	JR: Ja, wat was er dan gebeurd? M: Weet ik niet. JR: Wat <u>denk</u> je dat er gebeurd zou zijn? M: Ik weet eigenlijk, weet echt niet. JR: Doe eens een gokje want je weet <u>dondersgoed</u> hoe het werkt. M: Nee, IK WEET HET <u>ECHT</u> NIET. (.) Anders zou ik dat wel zeggen. (239-246)	1	2	Gaat door op inhoud en reageert op meta	1	Volgens mij nodigt de JR hier M uit even serieus met het gesprek mee te doen: MC 1

14	45	JR: En ik heb dus wel aan <u>jou</u> zitten denken om ehh, >om dat ik ehh die dingen waar we het net over hebben<, ik vind dat jij die gewoon toch wel heel scherp. M: Ik zou het graag wel e:hh een dagje vrij voor willen nemen. (741-745)	1	2	Reageert niet op meta	0	Interessant vb: jongere reageert niet op meta, omdat er nog een andere vraag staat (nl of de jongere geïnteresseerd is)
	46	JR: Ja. Das ook een [beetje, ik denk dat het ook M: [(?). JR: belangrijk is dat je de andere kant laat zien hè? M: Het gaat <u>toch</u> om ons, want we worden er elke keer mee geconfronteerd buiten op straat.= (761-765)	3	2	Ob meta en doorstart inhoud	1	
15	47	JR: elkaar te. Oké. Nou verder wilde ik ehh, het plan bespreken. Vorige keer voor de vorige zitting had ik een plan van aanpak gemaakt, dat heb ik daarna heb ik het met jou besproken en nu zeg maar (.) een evaluatie. Normaal doen we dat e::hh, na zes maanden en nu is het wat eerder, omdat je nu weer op zitting ehh moet komen. M: Ja. (178-185)	2	0	-	0	
	48	JR: Dat was het <u>belangrijkste</u> hè? (.) Toch Mohammed? M: Ja. (501-502)	3	2	Ob meta	0	
	49	JR: Dat is dan zeven jaar zes jaar geleden. <Hé::, je telefoon moet ↑uit tijdens de gesprek↓ken>. M: Oh sorry. Ophangen? ((haalt mobiel uit zijn broekzak)) JR: Ja, doe maar even uit. M: ((zet zijn mobiel uit)) JR: Misschien kan je hem helemaal uitdoen voor het geluid? M: Is helemaal uit. JR: Hij is al ↑helemaal uit oké. (.) (932-939)	1	0	Jongere reageert niet op meta	0	Wellicht niet relevant in mijn onderzoek
	50	JR: Nee. Oké. Nou daar hebben we het dan nog wel een keertje over, <uitbreider>. E::hm, >dan, dan oh ja, hoe ja, hoe ik <er tegenaan kijkt. (1087-1089)	2	0	-	0	
	51	M: JA DAT. JR: Ik versta je niet goed. (?) ((lacht)) M: Nee, niet goed. JR: Niet goed want? M: Ja, van niet goed dat ik ehh, (.) niet kom opdagen en zo. (1236-1241)	1	2	Reactie meta en doorstart inhoud	1	Verpakte meta
	52	JR: Heb je nog verder ander dingen?= M: =Nee.= JR: =Te vertellen of te vragen? Oké. Dan loop ik met je mee naar ehh,= M: =Is goed.= JR: =de deur. (1291-1296)	2	3	Ob meta	0	

16	53	JR: Oké, NOU, (.) fijn dat je er bent. E:hh <Rachid, kun jij nog even terughalen waarvoor we nu vandaag, zeg maar, hier zijn>? Wat we vandaag zouden bespreken? M: Ehm, we zouden bespreken, ehh aanpak, (.) bij mij thuis JR: [Hmhmhm. M: [hoe we, want ik heb ehh, vaak ehh, discussies met mijn ouders, en mijn ouders, en mijn ouders hebben vaak zoiets van ja, nee, en dat is het dan ook. En dan zou het ehh, hadden we een aanpak voor. (1-9)	2	2	Reactie meta	0	
	54	JR: Oké. M: Daar zouden we het over hebben. JR: Precies, want even hè, ik vind het belangrijk dat we in ieder geval ook ehh samen ehh weten waar we het over gaan hebben, dat er niet een misverstand ontstaat, (.) en je hebt het goed ehh onthouden, want je hebt eigenlijk de vorige keer aan mijn verteld ehh van, <u>eigenlijk</u> gaat alles goed. M: Ja. (16-23)	3	0	-	0	
	55	M: Of ik daar terug op reageren? Nee. ((lacht)) JR: Oké. Dat is goed om te checken, vind ik, >want ik kan me wel voorstellen dat op het moment dat je vader dan iets tegen je zegt wat niet klopt<, dat je dat gewoon niet leuk vind. M: Ja, ik weet niet, ja, het kan verschillend zijn, ik kan erop gaan reageren (dus ik weet het niet). (.) (231-236)	3	0	-	0	
	56	JR: >Ik zit even te zoeken naar het punt waarop jij< echt <u>boos</u> wordt, of <u>geïrriteerd</u> wordt, of <u>verdrietig</u> wordt, of wat dan ook. M: Het punt is er denk ik niet echt, maar het moment wel. Als mijn vader zit, >ik bedoel, als mijn broertje thuis is gekomen, mijn vader heeft met hem gepraat en hij zit weer<, rustig tv aan te kijken. Ik kijk hem aan dan kan ik erg geïrriteerd worden. Opeens zomaar beginnen met te schreeuwen. JR: Oké. Oké. (286-294)	2	2	Reactie meta en aanpassing inhoud	1	JR geeft aan welke kant ze op wil. Lijkt op MU 10..
	57	JR: Precies, maar wat <u>gebeurt</u> er dan? Want dit is weer de situatie. Maar gaan we, > we gaan toe< naar het punt waarop het (.) een beetje uit de hand loopt, zeg maar. (5.4). Je broertje die is thuis= M: =Ja.= JR: =gekomen, je vader is opgelucht. Hij zegt misschien nog iets, niet zoveel, en <u>dan</u> ? M: (.) Dan (3.6) (gaat die zo (.) tv kijken). (313-319)	2	2	Ob meta en doorstart inhoud	1	Zelfde verhaal. Het is bijsturen: MC 2
	58	JR: Oké. Weet je, ik merk dat we wel iedere keer een	2	2	Reactie meta	1	

		beetje aan het zoeken zijn naar alle dingetjes om jouw ↑heen, maar volgens mij is het allerbelangrijkste dat we gewoon gaan kijken naar >wat, wat kan jij< in het gesprek doen om iets duidelijk te maken. Dus misschien zou je broertje <u>best</u> wel iets kunnen betekenen, maar misschien zit ie wel op school op het moment dat we [afspreken, M: [Nee. JR: dus daar heb je niets aan. M: Nee. Klopt. JR: Maar wat zou jij nou kunnen doen? (.) Hè >als je, als je ouders zeggen van <dat doen wij niet zo, daar zit je naast. (5.6) M: Hmm. (2.4) Ik weet het niet. JR: Jij vindt iets irritant van jouw ouders hè? M: ((knikt)) JR: Wat vind je irritant van je ouders? M: Dat ze alles op mij afreageren in plaats van mijn broertje. JR: =Precies.= M: =Dat ze geen discussies aan kunnen gaan.= JR: =Precies. Zouden jouw ouders ook iets irritant vinden aan jou? >Als jullie het daar over hebben<? M: Ja, dat geschreeuw. JR: Oké. M: Oké., is ↑dat wat je wilt horen? ((lacht)) JR: Oké, wat zou ik willen horen dan? M: Kalm houden, rustig, dat ik rustig gesprek aanga. Dat ik mijn ouders laat uitpraten gewoon kortom een goeie discussie aangaan. (545-573)			en aanpassing inhoud		
	59	JR: En <u>doe</u> je dat dan ook ↑zo?, zoals je nu met mij zit te praten? Want <u>eigenlijk</u> zi- hebben we het over iets waar je heel veel last van hebt= M: =Ja. (.) JR: en af en toe dan (.) moet je er ↑toch om lachen. Dat klopt niet helemaal zoals je je voelt. M: Nee. Ja, dat heb ik altijd wel. JR: Ja. M: Dat ik gewoon, om niks moet lachen, (om iets wat serieus moet), maar ja, dat heb ik ehh, <niet overal, thuis heb ik dat niet>. (648-658)	1	2	Reactie meta en daarna door op inhoud	1	
	60	JR: ↓Kan je hier wat ↑mee, (.) zoals het gesprek is gegaan? M: (.) Jawel. JR: Oké. Heeft het, heb je nog vra:gen, of onduidelijkheden of dat je zegt van , nou kunnen we dat nog eventjes ehh, (.) kunnen we dat nog even bespreken?	2	3	Ob meta	0	

		M: Ehh, (2.3) nee. (758-763)					
	61	M: En eigenlijk wil ik sowieso niet dat ze samen bij elkaar zijn. JR: Nee? M: Nee. JR: OH, NOU VERTEL JE ME HELEMAAL IETS NIEUWS, WAT DAN? M: Ik weet niet wat maar, (.) ik wil dat gewoon niet. (.) ((lacht)) dan lijkt het twee tegen één.833-840	1	2	Reactie meta en uitleg= doorstart inhoud	1	
	62	JR: Oké. Dan ehh, dan zijn we klaar. M: Oké. JR: (.) Bevdankt. ((geven elkaar een hand)) M: Alsjeblieft. (899-902)	2	0	-	0	
17	63	JR: Precies. En hoe schat je nu je kansen in om dat te doen? M: Ja, ik weet het niet. Er zal wel, ja/ JR: Gevaarlijk antwoord, hè? M: Ik ga er vanuit dat ik slaag, dus. (0.58)	1	2	Jongere gaat het iets voorzichtiger zeggen	1	Relevant hulp-recht
	64	JR: Ja? M: Ja. JR: Kan je er iets, er iets over vertellen wat je dan M: Als ik denk dat ik euh zak dan, ja, dan heb ik geen werk, ook geen geld dan, denk ik dat ik verkeerde dingen ga doen of zo. (5.05)	1	2	Doorstart inhoud	1	Zelfde soort uitnodiging als “zeg maar..”
	65	JR: Wat, wat voel je dan, als ik, nou kom je binnen en dan zitten we hier. M: Ja. JR: En dan begin ik daar weer over. (8.11)	1	3	Vraagt om verduidelijking en krijgt vervolgens geen ruimte	0	Jongere krijgt uiteindelijk geen ruimte om te reageren
	66	JR: En waar, met die Marokkaanse jongens hè, stel ik teveel vragen trouwens, want volgens mij //ratel ik redelijk door?// M: //Na.//Ja, gaat goed. JR: Oké. Wat bespreek je zoal met die Marokkaanse jongens wel wat je niet met die Nederlandse jongens kan bespreken? M: Ja. [pauze, 6 seconden] Weet ik niet. Ja, hoe het gewoon met, ja. (18.01)	1	2	Korte reactie meta	0	Uiteindelijk weinig ruimte
	67	JR: Maar goed. Heb jij nog vragen aan mij? M: Nee. JR: Nee, niks? M: Nee. JR: Dan denk ik dat we het hierbij houden voor vandaag, [Soufian]. M: Is goed. (20.58)	2	2	Ob meta	0	
18	68	JR: Ja, ja, nee, omdat ik euh, ik vraag jou dit omdat ik het best wel belangrijk vind om dat in de gaten te	3	0	-	0	

		houden. Omdat euh hè, het gaat gewoon heel goed met jou en het is ook alleen maar helemaal vooruit gegaan hè, ook. M: Ja. (5.04)					
	69	JR: Oké. Dan mag jij deze van mij mee naar huis nemen. Uhm, waren er verder nog belangrijke dingen? M: Ja to/, uhm voor hoelang duurt nog zo'n afspraak? Per euh, dat we altijd bij elkaar moeten komen? (12.08)	3	3	Reactie meta en vervolgens inhoud	1	
	70	JR: Ja. Uhm, nou plannen van een afspraak doen we straks samen met euh [Cindy]. En als jij verder geen vragen meer had, dan was het euh voor mij dit. M: Wanneer moeten we de ander keer doen euh dat euh (snel doen)? (15.18)	2	0	-	0	
19	71	JR: Dus die wil ik graag met doornemen. En dit. M: //Ja, ja.// //Ja, ja, ja.// Is goed. JR: Waar wil je mee beginnen? M: (.) Deze. JR: Dit. Doen we dat, oké. (0.00)	2	2	Reactie meta	0	M krijgt vervolgens geen ruimte
	72	JR: Ja. Oké. (.) Wat mij betreft was dit het [Said]. (.) Wilde jij nog dingen bespreken vandaag [Said]? M: Nee. JR: Nee. Verder alles klaar? M: Ja. JR: Oké. (37.10)	2	2	Ob meta	0	
20	73	JR: ((Lachend)) //Ik wou // net zeggen, je hoeft geen mevrouw tegen mij te zeggen. M: //Ja.// Ik had 20 minuten om op mijn werk te komen met de fiets toen ik jou belde, snap je? (4.22)	1	2	Ob meta	0	
	74	JR: Leuk. Gaat het goed? M: (.) Ja, ja. ((lacht)). JR: ((lacht)) Hoef je niet te vertellen als je niet wilt hoor ((lacht)). M: Nee, nee, nee, dat is het niet. (10.01)	1	3	Reactie meta, vervolgens geen ruimte	0	M krijgt geen ruimte
	75	JR: ((lacht)) Waarom zeg je dat, laat maar? M: Ja, nee, gewoon het schiet toch niet op. Krijg je eerst vet gezeik, je weet wel. Op het laatst mag je nog zelf blijven. JR: Hmmhmm. M: Dan gaan ze daar ook weer zeuren en kom je thuis, hoor je het het hele jaar door. Snap je? (12.00)	1	2	Reactie meta vervolgens door op inhoud	1	JR heeft het gevoel dat M het wel wil zeggen en dus niet "laat maar" bedoelt..
	76	JR: Je bent er nog boos om of niet? M: Ja, eigenlijk wel. Ja, opeens moeten wij naar het politiebureau, die man dit, dat. Hij geloofde gewoon niks. Hij zegt zo, jullie hebben een mooie euh stripboek gemaakt en ja dan ben ik zo iemand die zegt,	1	2	Reactie meta vervolgens door op inhoud	1	

		ja, weet ik. (20.00)					
	77	M: Ja. JR: [Mohamed] het gaat over jou. Hoe kan je dat zelf oplossen met je moeder dat soort situaties? M: Ja, dat komt, dat gaat gewoon bij haar in. Mijn vader die doet ook nou zo, dan komt het vanzelf wel. (21.20)	1	0	-	0	JR probeert jongere er weer bij te betrekken
	78	JR: Ik bem, ik heb even weer besproken wat ik wilde bespreken. Heb jij nog iets wat je (.) in wil brengen voor vandaag? M: (.) nee, is wel goed zo. JR: Ja? M: Ja. JR: Je mag het wel zeggen. M: Nee, het is wel goed. JR: Of ga je dan weer wachten tot dat het via een ander weggetje weer bij je terug komt? M: Nee. Nee, ik had niks meer. JR: Oké. (.) Nou prima. (38.08)	2/1	2	Ob meta	0	Beide categorieën MC
21	79	JR: Goed, ik heb een paar dingen op papier gezet waar we het even over moeten hebben. (Alle keer) ik wil eerst met jou vandaag even hebben over het feit dat waarom we nu hier zitten, gedwongen kader. Wat dat inhoudt, // want ik heb // het idee bij jou dat je niet helemaal goed begrijpt hoe het precies werkt, omdat je anders, je maakt erg veel fouten dit keer/ M: //Is goed.// Even kijken, ik heb euh (.) ik heb een brief van de kinderbescherming gekregen, maar (.) //der klopt// helemaal niks van. Even kijken. Ja, hij zegt dat die deze, dat die brief 13 juni heeft gestuurd, maar dat kan niet, want ik moest de 21 ^{ste} toch voorkomen? [Pauze, 5 seconden]. En daar staat dat die 13 juni die brief heeft gestuurd terwijl ik helemaal niks thuis had. (0.57)	2	0	-	0	Mooi voorbeeld van disclosure M. Dit betekent niet perse levelen.
	80	JR: Dus dan heeft het ook heel weinig waarde voor mij dat je dan zegt, ik ga me aan afspraken houden als je het toch niet doet. Kijk en mij heb je er niet mee hoor. Laten we het duidelijk houden. Ik vind jou een man, ik vind jou een goed jochie, alleen je, je gedrag, dat, dat gaat helemaal elke, elke keer verkeerd. Je vader gaat achter je aan met, met een, met een, met een stoelpoot. M: ((lacht)) JR: om je tot de orde te brengen. Wat, wat, die man is, die man is gehandicapt en die is // die zit nog steeds.// (8.13)	1	0	-	0	
	81	JR: Ja, maar je zegt altijd // het is goed, // maar ik vraag me af of het echt bij je binnenkomt.	1	2	Reactie meta	0	Wel reageren op meta maar absoluut niet

		M: //Ja wel, ja wel, jawel// Jawel, Jawel. JR: Ik heb bij jou het idee dat het dit oor in gaat en // van euh plop bekijk het maar //. M: //Nee, nee, nee.// Die oor is dicht, die oor is dicht. JR: Oké. M: Nee, oké is goed. Jawel. Maar ik wou nog wat vragen. JR: Ja vraag maar wat. M: Wanneer euh mogen we uit? (11.05)					door op inhoud! Mooi vb.
	82	JR: Wat wil je, wat wil je verder/ Waar wil je het over hebben verder? M: Niks. Alleen dat thuis zitten dat we me een beetje te, (.) te erg. JR: Wat wordt te erg? M: Steeds gekker thuis. (28.03)	2	3	Reactie meta en door op inhoud	1	
22	83	JR: Heb jij nog vragen euh [Soufian]? M: Nee. JR: Nee? Zullen we kappen dan? Zullen we sluiten? M: Ja, is goed. JR: Ja? M: Ja (29.36)	2	3	Ob meta	0	

*NUMMER VIDEO-OPNAME (OPN)

*NUMMER META-UITING (MU)

*VERKORT FRAGMENT OMTRENT META-UITING

*CATEGORIE METACOMMUNICATIE (MC):

- 1= Meta-uiting waarin conversationele attitude wordt geëvalueerd;
- 2= Meta-uiting om het gesprek bij te sturen of te structureren;
- 3= Meta-uiting om de selectie of interpretatie van onderwerpen aan te duiden als meer of minder van belang voor de ophanden zijnde taak.

*OPENHEID META-UITING (OH):

- 0= Uiting is gekleurd. Jongere krijgt geen ruimte/uitnodiging om te reageren;
- 1= Uiting is ongekleurd/open. Jongere krijgt geen ruimte/uitnodiging om te reageren;
- 2= Uiting is gekleurd. Jongere krijgt ruimte/uitnodiging om te reageren;
- 3= Uiting is ongekleurd/open. Jongere krijgt ruimte/uitnodiging om te reageren.

*OMSCHRIJVING REACTIE

*TOTSTANDKOMING LEVELLEN (L):

- 0= nee, er is geen ontvangstbevestiging meta-uiting óf er is wel een ontvangstbevestiging meta-uiting, maar deze blijkt niet uit doorstart inhoudelijk gesprek;
- 1= ja, er is een ontvangstbevestiging meta-uiting en deze wordt zichtbaar in doorstart inhoudelijk gesprek.

